

Köszvény-thea.

Kopál A. urnak (Mauer) Bécs mellett!

A köszvény által legmagasabb fokig sanyargatva feküvő ágyamban iszonyu fájdalmak közt több hónapig átvágytam, hogy nem válok képes testem egy tagját is megmozdítani. Nem használtak sem kenőcsök, bedörzsölések s burogtások, s azon meggyőződésre jutottam, — hogy ily állapotban külső szerek mit sem használnak; csak akkor, midőn gyógyszerből a köszvény-theát használtam, rövid idő alatt azon jótétben részesültem, hogy fájdalmam enyhült, az izdagok apadtak s a mozgulat ismét be állt; két hét letelte után tökéletesen helyre válték állfű, s most ismét a legjobb egészségnél örvelek, melyet egyedül csak az ön theának köszönhetek. — Liesing, okt. 20. 1869.

Feinbäck Tere.

Több hónapig át köszvényfájdalmakban szenvedtem, s fájdalmam már oly fokra hágott, hogy ágyamban megmozdulni sem válok képes, s az ételt is csak enyémim segítségével vehettem magamhoz. E közben Kopál A. ur gyógyszeréből (Mauer) a köszvény-theát ajánlatott; az első csomag után jelentékeny könnyebbülést észleltem, még más két csomag után most már annyira vagyok, — hogy közönséges foglalatosságaim után láthatok a ház körül, s azonkívül, s reményem, hogy rövid idő alatt egészen tökéletesen helyre álland. Minőfoga hasonló fájdalmakban szenvedőknek — e szer, a legmeglebbebben ajánlhatom.

Kalksburg, decz. 28. 1869.

Koch György.

háztulajdonos és templom-átya.

T. Kopál ur!

Tisztelettel kérem önt, levellem kézbesítője által küldjön számomra 5 csomag köszvény-theát. Azon kísérletek, melyeket az ön által ajánlott theával két betegen eszközöltem, várakozásomat felülmúlták. Theája, köszvény-fájdalmakban — valóság-gal megbecsülhetetlen szer.

Altmausdorf, jan. 8. 1870.

Engel F., gyakorló orvos.

T. Kopál A. urnak Mauer!

Gyógyservert hálás köszöntettel tartozom; nóm, ki több éven át köszvényben szenvedett, s daczára minden felhasznált szernek — semmi javulás sem állott be, most köszvény-theát használja, s annak hathatósága tökéletesen igazolva lón. — Ezért, hasonló fájdalmakban szenvedőknek, tiszta lelkiismerettel ajánlhatom.

Kamenitz, (Chrudim mellett) márcz. 4. 1870.

Fuchs Dávid.

Egy csomag ára használati utasítással együtt 50 kr., két csomagnál kevesebb nem küldhető, a pakolásért 10 kr. számítatik.

809 (1)

RÁTH MÓR

könyvkereskedésének minden ágai

folyó évi május 1-jétől kezdve

a régi német színházter háznégyszögének harminczad-utczai oldalára, és a József-téri Musch-házba

„az új vastuskóhoz”

azim alatt fognak a régi épület lerombolása következtében áttétni.

A tulajdonképeni könyvkereskedés

Ráth Mór és társa

ezzel az új nagyszerű csarnokban ezennel helyiségre is az ország legnagyobb könyvtáza lesz, és méginkább mint eddig, minden igényt kielégíthet.

Ezen osztály veszi át az

oktatásügyi miniszterium népiszkolai kiadásainak költségét, úgy a nyilvános könyvtárak, fő- és középtanodák, kaszinók, önképzőkörök és olvasó-egyletek nagyobb mérvbeni ellátását.

a „Reform” nagy napilap főigazgatását.

Midőn ezen helyváltozás által a helyszűke okozta súlyos bajok orvosolva vannak, az egyesült könyvkereskedési ágak oly szerencsés helyzetbe jutnak, hogy az ország-szerte nyilvánuló nagy bizalom által reájuk mért feladatnak most már könnyebben meg tudnak felelni

805 (2-3)

Több fajú kottos-tyuktojás eladása.

Alólírottánál, következő legnemesebb fajta tyukoktól kottos-tojások rendelkezhetők meg április hótól kezdve. 1 tuczat kottos-tojás sivei tyukoktól, fehérszürke s fehér bubbal 12 ft.

1 tuczat kottos-tojás arany s ezüst színű tyukoktól, fekete tyukoktól, fehér bubbal, Brahma Pootra szürke-fehérről, valamint törpe tyukoktól 6 ft. A pakolásért 50 kr.

A pénzüsszeg beküldése bérmentve kéretik a megrendelések utánvét mellett is eszközölhetők.

Bittner Gyula.

gyógyszerész Gloggnitz-ban.

790 (6-6)

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatott saját nyomdájában Pesten 1870 (egyetem-utca 4-dik szám alatt).

SZOBA-ÜRSZÉKEK.

vízzel légmentesen zárva (egészen szagtalan) 1 darab ára 6 ft., párnázott s lakkal bevonva 8 ft., csinos formájú s finom lakkozva kettős zárral 15 ft. — Árnyékszék-betételek, melyek használatnál a légvonal s bűz kipárolgása tökéletesen eltávolítatik; e két tárgyra kizárólag szabadalommal bírok.

Egészen teljes s csinosan felszerelt angol-árnyékszék, víz-rezervoirral, erős horgonyból, porcellán edénnyel, szilárd gépezettel, famunkálatlalt, minden már fennálló árnyékszékhez alkalmazható, darabja 55 ft., keményfából fényesítve 45 ft. (helyben a felállítás díj nélkül eszközöltek). — Ezerszeresen megpróbálva, általam feltalált és szabadalmazott.

KEMÉNY-FEDÉLZETEK.

négyszögűek vagy hengeralakúak, melyek használatnál, a füst, a konyhák s helyiségekben nyomtalanul eltűnik, ára 10 ft.

Nagy választékban kaphatók még nálam fürdő- s ülőkadák és zuhany-készletek.

Teljes konyha-felszerelések, minden kigondolható lemez és érezből. Felvállalok építészeti munkákat, háztetőzéseket, továbbá ereszek, eső-vek, ürszek-tömlők, moslényelők stb. készítését bármennyi érezből, a legelőszöb árért a pontos szolgálat mellett.

Moderateur- s petróleumlámpák a legnagyobb választékban. Nagy készlet a legfinomabb amerikai petróleumból.

Miksits Károly, bádógos-mester.

Raktár: Rózsater 2. sz. alatt, a varosháza mögött.

806 (2-6)

LIEBIG-féle HUSKIVONAT

FRAY-BENTOS-ból (Dél-Amerika.)

LIEBIG-féle HUSKIVONAT-TÁRSULAT LONDONBAN.

Nagy megtakarítás háztartásra nézve.

Azonnali előállításra erőteljes húslevesnek, mely az árak egy harmadával olcsóbbba kerül, mint a friss marhahús főzött. — Elkészítése s megjavítása mindennemű levelek, mártalék s főzéseknek stb.

Erőteljes eledel gyengék s betegek számára.

Jutalmazva két aranyéremmel, Páris 1867; Havre 1868. A nagy becsületdiploma — mint legnagyobb kitüntetés — Amsterdam 1869.

Kisebb részletekben árak a magyar-osztrák birodalomra nézve:

1 angol font tégely 5 ft. 80 kr., 1/2 angol font tég. 3 ft., 1/4 angol font tég. 1 ft. 70 kr., 1/8 angol font tég. 92 kr.

Csak az esetben valódi, hogy ha minden tégely az itt oldalt látható aláírással van ellátva.

Kapható: az ország minden előkelő kereskedés s gyógyszerárúházaiban.

Nagybani raktár a társulat levelező tagjánál: THALLMAYER A. és társánál Pesten, s Bécsben: KLOGER és fia s VOIGT JOSEF és társánál. 742 (6-22)

Fűszerkereskedés megnyitása.

Van szerencsem ezen a t. cz. közönségnek tudomására hozni, miszerint a Bauhofer és Jarmay cég alatt fűszerkereskedést átvetttem, melyet egy-átalában friss árakkal ellátván, ezennel is főfeladatommak tekintendém, a t. cz. közönség becses bizalmát jó, olcsó s pontos kiszolgáltatás által kiérdemelni. Ennek következtében ajánlani

5 font jóféle s tisztalésű

kávé csak 2 ft. 80 kr.

5 font

Portorico-kávé . . . 3 ft. 40 kr. Plant-Clyon-kávé . . . 4 ft. 20 kr. Arany-Java-kávé . . . 3 „ 80 „ Cuba-kávé egész finom 4 „ 40 „ Laguayra-kávé . . . 4 „ „ Gyöngy-kávé egész fin. 4 „ 50 „ továbbá:

Cukor, brasilliai-rhum egy pint 1 ft., legfinomabb jamaikai-rhum, Pecco-virág- és Souchong-thea, sardínák, mustár és sajít-félék a legjutányosb áron kaphatók Pesten,

Jarmay Ármín-nál

(ezelőtt Bauhofer és Jarmay.)

a két szerencsés- és Laudon-utca szögletén, 11-dik szám alatt

Videki megrendelések a pénzüsszeg beküldése vagy utánvét mellett a leggyorsabban eszközöltek. 717 (4-12)

A t. cz. vidéki közönségnek! Üzlettem könnyebb feltalálása tekintetéből szolgáljon tájékozással az itt lenyomott tájrajz, mely a lánczvidéktől veszi kiindulási pontját!

20-ik szám.

Tizenhetedik évfolyam.

Pest, május 15-én 1870.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer használt petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszor- vagy többször igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nro. 9. — Bályeg-ly, külön minden igtatás után 30 krajczár.

Ghyeczy Ignác.

(1799—1870.)

Az ellenzék egyik általánosan tisztelt vezérének idősb fivére, a képviselőháznak egyik legidősb és tiszteletreméltóbb tagja Ghyeczy Ignác, úgy is mint a régibb magyar világ egyik typicus alakja, valódi patriárchája, úgy is mint buzgó hazafi és kitűnő gazda méltán megérdemli, hogy lapunk hasábjain néhány kegyeletet sort szenteljünk emlékének.

Azok, kik a közlebbi országgyűléseket figyelemmel kísérték, melyen emlékkökbé véshtették e tiszteletre gerjesztő alakot; kik pedig közlebbi körébe jutottak, bizonyosan sokáig meg fogják őrizni e nyájas és sokoldaluan művelt férfiú emlékét.

Ghyeczy Ignác született 1799. február 13-dikán Tatán, Komárommegyében. — Atyja Ghyeczy Ferencz, Komárommegyének előbb főszolgabírája, később (1809—1828-ig) első alispánja volt; anyja Szent-Iványi Thekla.

Tanulmányait Komáromban és Győrött végezvén, az ügyvédi vizsga letétele után (1822), a komárommegyei kir. bábolnai uradalom ügyvédévé, utóbb id. gr. Eszterházy Miklós nagy terjedelmű tatai, gesztesi és mezölaki uradalmainak igazgatója lett, s ezen hivataláról csak 1848-ban az akkor bekövetkezett politikai válság folytán mondott le.

1848-ban a tatai nemzetőrök által századosá választván, mint ilyen részt vett a schwechati csatában.

Hg. Windischgrätz Tatán át Buda felé vonultában, utközben a hatóságokat céljához képest rendezni törekedvén, Ghyeczy Ignácot magához hivatva s a megye alispánjával kiálta meg; de Ghyeczy Ignác ezt határozottan visszautasítá, inkább kitévén magát a gögös hadvezér nem kis veszélyrel fenyegető haragjának, hogysem hazafiúi kötelességét megszegje.

1849-ben néhai István fmg által a Fehér-, Pest- és Aradmegyékben fekvő uradalmi igazgatására hivatván meg: e meghívást elfogadta s egész az 1864-ik évig folytatta. Élemedett korában, nem bírván többé az ezen hivatallal együttjáró fáradságokat, Tatára vonult vissza és itt azoktól, kiknek szívet mint uradalmi igazgató önzetlensége és humanitása által annyira megnyerte, 1865-ben és 69-ben nagy szótűbbséggel ország-képviselővé választottat.

1804-ik évben az osztrák császári czimet fölvette; folyvást figyelemmel kísérte azon törekvéseket, melyek idegen, sőt magyar hírlapokban, tudományos művekben is, czélzatosan oda voltak irányozva, hogy Magyarország úgy tüntetessék fel, mint függetlenségét, önállását elvesztett, az osztrák birodalomba beolvasztott tartomány. Folyton figyelmzettette e tényekre környezetét, minden alkalommal a megyegyűléseket s nagy részben az ő figyelemztetéseinek tulajdonítható, hogy midőn V-dik Ferdinánd király a trónra lépett, Komáromvármegye volt a legelső egyike, mely 1835-ben követeinek utasításul adta, hogy az „Vik Ferdinánd” királyi cím ő Felsége által fölvetessék, s ezáltal az osztrák császári cím jogérvénye és értelme iránti közjogi kérdésnek később oly nagy fontosságra fejlődött vitatását első megkezdette.

Köz- mint magánnyilatkozataiban mindig szabadelvű, alkotmányos érzületű, független s az ország önállóságának s függetlenségének hű védője volt.

A nagy olvasottságu férfiú buzgó barátja volt az irodalomnak; figyelemmel kísérte a külföldi sajtót is, mit bizonyít hátrahagyott könyvtára, mely mint a korában eső magyar és német sajtó jelesebb termékeit magában foglaló, 15,000 kötetnél többet foglal magában.

Ugy a magyar gazdasági, mint más közhasznú egyesületeknek állandó és tevékeny tagja vala.

A megboldogult egyike volt a legszorgalmasabb gyűlés látogatóknak, ki úgy képviselői,

1848. előtt Komárom-, Fehér- és Győrmegyékben folyvást élénk részt vett a megyei közéletben, s korában alig volt az országban valaki, kinek belátása volna nagy horderejét és káros következményeit azon uralkodói ténynek, hogy Ferencz császár az

mint másnemű kötelességeit a legelkiesmeretesebb pontossággal teljesíté meg gyöngékedése idején is; míg végre betegsége súlyosbulván, szokott lakhelyére Tatára vount vissza, hol ez év májusa 4-én jobblétre szenderült.

GHYECZY IGNÁCZ.

Valamint lelkiismeretességét, úgy atyai gondosságát is méltán emelte ki a képviselő házban annak elnöke Somssich Pál. Hat derék gyermeket hagyott hátra, már mind annyit emberkorban s mindannyit minden nemesnek és jónak kegyeletében növelve fel. Ezek között máris mint az ország egyik katonai tekintélye ismeretes legidőse fia Béla, a honvédelmi miniszterium ezredes osztályfőnöke. . . . y . . . y.

Kikeletkor.

Elevenül már a kopár rét,
Feltámadt halál után . . .
Az egyhangú, bús, zárt szobáért
Kiengesztel majd, dal, virány.
A homlok, a szem, ah! kitisztul
Gondból, fellebből, mint az ég.
Bús szív erőt nyer a vigasztal,
Mely előtt addig zárkozék! . . .

Készíti ég, föld! új ruháját
Láthatlan kéz, szép esendően:
Hogy emelje az őszhang báját
Majd a közelgő ünnepen.
Várom én is, epedve várom:
Az újulás nagy ünnepén
Zöldül-e rajtad — sötét vár-rom! —
Koblem, még repkény, új remény? . . .

Ime a sir is — mely halált fűd —
Hantján már pázsitot fakaszt;
A fekete, a gyász-színű föld
Terem, piros virágokat;
Sűrű ködön, gomolygó felhőn
Emelkedik szép, színes ív:
At csak a te bűdön né törjön
Vigasz, sugár, jó, árva szív! . . .

Jövel tehát, teremő lélek:
Csodás újjászült erő:
Zendüljön millió háláéneke!
Virágot, lombot hívj elő!
Jövel! s ha, mit ősz, tél lerontott —
Helyére új díszet rak kezéd:
Lelkembe is szállj . . . és teremts ott
Zord tél után már életet!

Soós Miklós.

Sirja mellett . . .

Sirja mellett ha megállok,
Rám borulnak régi álmodok.
Bús emlékek, édes képek
Sorba kelnek, újra élnek.

Alkonyuló nap világa
Rózsá-fényt vet a világra:
Szemem égbe, — arcomon égve
Fördök könyök bús vizébe.

Illatával a virágnak
A siron is szellők játsznak;
De az árva, mindig árva,
Koldus rongyba, dús ruhába!

Este száll a temetőre . . .
Elbúcsúzom újra tőle.
Régi álmak szerzte szállnak,
Régi kínok újra várnak!

Soós Miklós.

XXVI. századi magyar nyomdásztról s különösen Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájáról.

(Vége)

Az eredetileg közösen kezelt nyomdát 6 évi szünet után 1559-ben ismét Heltai Gáspár vette át, s ezen túl Hoffgreff György mint nyomdász nevével többé nem találkozunk. A Heltai újra megkezdett nyomdászti munkásságának első terméke magyar Agendája, melynek végén a zársórig hangzik: „Colosvarba nyomtatott Heltai Gáspár által 1559.” Ennek latin előszavában, melyet az erdélyi reformált vallású papokhoz intézett, ezt írja Heltai: „Ime legkedvesebb atyámfiai! a ti magatok és az egyházak használatára újra

kiadtam az Agendát, az az: az egyházi cselekedetek formáit magában foglaló könyvet, első szüleményét újra megindított munkásságomnak, melyet előbbi társammal (t. i. Hoffgreff) való kijöhetetlenségem miatt, bizony nagy fájdalomra, kénytelen voltam félbe szakasztani. Nem is gondolhatok különös megindulás nélkül ezen 6 esztendő lefolyására, mely az egyház valami kitűnő használatára nélkül enyészett el.” Ebből a Heltai gondolkodását jellemző előszóból tanuljuk, hogy e könyv már újabb, második kiadás, mit alább maga Heltai még világosabban kifejez e szavakkal: „Ezen Agendáról elmondhatjuk, hogy új, gondosan kijavított könyv, mit maga az első kiadással való összevetés könyven megmutat. Nem szöveg arról, hogy e kiadáshoz sok járult, a mi az elsőben hiányzik.” Az itt említett első kiadás, melynek kétsége nélkül 1550—1553 közt kellett megjelenni, örökre elveszett, s ha maga Heltai nem említi, most csak léteztéről sem volna tudomásunk.

Heltai ettől fogva haláláig szakadatlanul folytatta nyomdászti munkásságát, és számos nevezetes munka kiadásával gazdagította irodalmunkat. 1560-ban kiadta SzentDávid általa fordított szövegét, ugyanez évben nyomtatta ki a kolozsvári szöveg-czéh által a szöveg legények számára magyarul szerkesztett szabályokat, melynek egyetlen példányát a kolozsvári szöveg-czéh ládája őrizte meg és őrizi*). 1562-ben nyomtatta ki az Új-Testamentum fordítását, az általa egészen kiadni tervezett biblia utolsó, azaz: ötödik kötetét, 1565-ben pedig a biblia II-dik részét, melynek teljesen ép s tiszta példánya az erdélyi muzeumi könyvtár egyik diszdarabja. Meg kell itt az eddigi uralkodott hibás vélemény ellenében jegeznem, hogy Heltai, ki bibliaja egyes kötetét nem sorrendben, hanem időnként úgy adta ki, a mint egyik vagy másik rész fordítása elkészült s a mint egyik vagy másik kötetre költséget s pártfogót szerezhetett, nem adott teljes bibliát, mert a harmadik kötet kiadása, melynek egy kis részét (Bölcs Salamon és Jesus Sirah könyvét), mint fentebb említett, már 1551—1552-ben kis 8-rétben kiadta volt, végképen elmaradt, és így a legelső teljes magyar biblia a Károlyi Gáspár gönczi ref. pap és kassavölgyi esperest fordította, mely két ívrét kötetben az abaujvármegyei Vizsolyban, az Ecsedi Báthori István költségén állított nyomdában látott világot**). 1566-ban jelent meg Heltai Száz fabulája vagy meséje, melyeket Aesopusból és más régi írókból szemelgetett; 1569-ben kezdte nyomtatni s 1570-ben fejezte be a nagy-váradi vallásos vitatkozás leírását Dávid Ferenc unitárius püspöktől, mely nevezetes s ma már igen ritka könyv 300 esztendő múlva az idén Kolozsvárt új kiadásban is megjelent. Ev nélkül, de bizonyosan nem 1570 előtt nyomtatta ki az unitáriusok első ismert énekes könyvét 12-rétben, melynek egyetlen elül és végül csonka példányát Jakab Elek könyvtárában ismertem meg Kolozsvárt. Ettől különbözik s ennél később, hihetőleg Heltai halála felé jelent meg ugyancsak 12-rétben az a Heltai által szerkesztett s a hét minden napjára szóló énekeket és könyörgéseket tartalmazó ének- és imakönyv, melynek előbeszédében magát mint „az vén Heltai

Gáspár”-t említi. Ennek czimlaptalan s közben is végén is igen csonka példánya, melyet egykor Benkő József ajándékozott az erd. magyar nyelvvel társaságnak, Aranka becses gyűjteményével jutott gr. Mikó Imre birtokába s az ő ajándékából az erd. Múzeumba. Még 1570-ben adott ki Heltai két igen nevezetes munkát, melyeknek csak egy példánya maradt fön a magyar nemz. Múzeumban, Jankowics könyvtárában, egybe kötve s hihetőleg így együtt kiadva. Ezek elseje egy 20 ives, németalföldi anabaptista könyv, melyet, mint előbe-zedéből kitetszik, flamand nyelvű tisztá németre fordította Wilini Sándor varsói orvos 1569-ben küldött Dávid Ferenc erdélyi unitárius püspökhöz, ki nézetem szerint, ezen az ő általa is hirdett némely hittani nézetekkel egyező munkát maga fordította magyarra s úgy nyomatta ki Heltainál; másik Reginaldus Gonsalvus Montanus spanyol tudósak a spanyol inquisitőről írt munkája, melyet Heltai vagy a latin vagy a Heidelbergben 1569-ben megjelent német kiadásból fordított, néhol bővített s előszóval és végbeszéddel megtoldott. Jankowics egyetlen példányában ezen utóbbi munka teljes épségben maradt fön, az előbbiből azonban közben 5 és 1/4 iv hiányzik. Ugyancsak 1570-ben nyomtatta ki Nagy-Baczi Mátyás históriás énekét Hunyadi Jánosról, s ugyanez idő tájban év nélkül Temesvári István 1569-ben írt énekét Bátor és Kiszini kenyermezei győzedelméről. Ezek tudomra az önállóan kiadott legrégibb históriás énekek, melyeket Heltai halála után is nyomdájára folytonosan nyomtatott; miben vele a debreczeni s később a XVII-dik században a löcsői nyomda versenyzett, ezakkor közönségesen kedvelt és dalolt történelmi énekek által a nemzeti érzelmet emelésére jótékony hatást gyakorolva. 1571-ben jelent meg Heltai nyomdájában Dávid Ferenc két munkája: Az egy Istenről és Vallástele az egy Istenről, továbbá Csanádi Demeter históriás éneke II. János király életéről és haláláról, valamint Verbóczy István hármias törvénykönyvének magyar kiadása, melynek eredeti latin szövegét is kiadta Heltai a következő 1572-dik évben. 1573-ban nyomtatta Valkai András históriás énekeit Hariadenusról, Károly császárról és János pap mesés országáról; 1574-ben adta ki több dallam hangjegyeivel egy nevezett Cancionalját, ezen különböző szerzők, közöttök a híres Tinódi Sebestyén, által írt történelmi énekek gyűjteményét, melynek teljes szép példánya az erd. Múzeum könyvtárának egyik ritka disze.

Heltai utolsó magyar munkája a „Chronica az magyaroknak dolgairol”, melyben nemzeti történelmét nagyobb részben Bonfini latin munkája után adja ugyan, de nevezetes fölfogási és előadási eltérésekkel, s közbe-közbe érdekes népies hagyományokat is szöve. Ez volt hosszú ideig nemzetünk egyik legkedveltebb s a felsőbb és alsóbb körökben egyaránt kézen forgott olvasmánya; minek következtében rák maradt példányai, melyekből én magam huszalt többet láttam, többé-kevésbé csonkak vagy legalább szakadozottak.

E könyv nyomtatása közben érte a már ekkor idős Heltait a halál. Kiteviszik ez a könyv végén olvasható ezen szavakkal: „Colosvárot Végeze Heltai Gáspárna A. 1575.” mi azt bizonyítja, hogy a nyomtatást még maga Heltai kezdte el s csak bevégezése maradt özvegyére.

Heltai halála után nyomdája, — mely, mint a fia által 1590 körül kiadott több magyar könyv czimláján és végén említve van. Kolozsvárt „az Ó várbán” állott, — néhány évig özvegye neve alatt működött. Később fia ifj. Heltai Gáspár vette át atyja

*) Ezen ípartörténelmünkre nézve érdekes nyomtatvány 4-rét másfél ívet, 6 számúzatlan levelet tesz. — Ez a legrégibb ismert offíci magyar czéh-nyomtatvány. Látjuk ebből, valamint a kolozsvári ótvos czéhnek az erd. Múzeumban levő korbelt magyar jegyzőkönyvéből, hogy Kolozsvár ekkor gazdasági iparosai, bár közöttök számosan voltak szász eredetűek s idegenek, nyelvben és értelemben magyarok voltak.

**) Ezt döntő érvekkel bebizonyítottam. „Az erdélyi köz könyvtárak régi magyar könyveiről” című közleményemben, Erd. Múzeum-egyetlen Évkönyve V. köt. 42. 49. l.

nyomdáját, ki, mint szász eredetű atyja, szintén nem vallotta magát magyarnak; jól-lehet ő is, mint atyja, az általa kiadott munkákkal hatalmasan működött a magyar nyelv és irodalom terjesztésére. Világosan kimondja ezt ő maga, Gemma Frisius általa fordított s 1591-ben nyomtatott Magyar Arithmetikájának végén, az ifjusághoz intézett figyelmeztetésében, e szavakkal: „Megbocsáss pedig az vétekről, mert én magyar nem vagyok.”

Földadatomb szűk köre nem engedi, hogy Heltai Gáspár munkásságának érdemelegesen megvitásába ereszkedjem, hogy őt mint a tudomány és irodalom emberét megismerhessem, s így meg kell elégednem azzal, ha az idő kimértségehez képest röviden rajzoltam irodalomtörténetünk e nevezetes férfiak nyomdászti tevékenységét és csak sejtethettem a hatást, melyet munkáival és kiadásaiával nemzeti irodalmunkra gyakorolt. Még csak hazánk akkori nyomdai viszonyai ismertetésére hozok föl némi adatokat, melyek miveltségtörténelmünk tanulmányozóit érdekelhetik. A XVI-dik században 25 helyen, némely csekély helységeken is, működött nyomda hazánkban, melyek közül csak az egy Szeged esik hazánkban a török által elfoglalva tartott területre. Ezen nyomdák keletkezésük szerint sorozva a következők: 1. Brassó 1534-től maig. — 2. Sárovar, Vasvármegyében, 1537—1541. — 3. Kolozsvár 1550-től maig. — 4. Magyar-Óvár Mosonvármegyében 1558. Csak egy munkát ismerünk, melyet Huszár Gál mint akkor m. óvári pap itt nyomtatott. — 5. Debreczen 1561-től maig. — 6. Nagy-Váradi 1565—1585, hol időnként a Debreczenben működő nyomdázok dolgoztak. — 7. Szeged 1567, hol Melius Péter debreczeni ref. lelkész ma már végképpen elveszett Új Testamentuma nyomtatott. — 8. Gyula-Fejérvár 1567. 1568. János Zsigmond erdélyi fejedelem által pártolt unitárius nyomda. — 9. Abrud-Bánya 1569, hol Székes-Fejérvári Karádi Pál később Temesvár vidéki unitárius superintendens nyomtatott ez évben egy magyar drámát. — 10. Komjáthi Nyitrában, hol 1573-ban Bornemisza Péter lutheranus superintendens s hatalmas magyar író kezdte nyomtatni Magyar Postillát első kötetét, melyet azonban innen elűzve új betűkkel Semptén fejezett be. — 11. Sempté Nyitrában 1573—1597. Bornemisza Péter nyomdája. — 12. Alsó-Lindva Zalában 1573. 1574. Itt Lindvai Bánfi Miklós pártfogása alatt Hoffhalter Rudolf nyomtatott. — 13. Nedelice Zalában, a Muraközben 1574. Itt ez évben ugyancsak Hoffhalter Rudolf nyomtatta Verbóczy hármias törvénykönyvének horvát fordítását. — 14. Szeben Erdélyben, állandó nyomdája 1575-ben keletkezett. — 15. Pápa 1577. Huszár Dávid oda való reform. pap nyomdája. — 16. Nagy-Szombat 1578-tól maig, legelső s a XVI-dik században egyetlen egy nyomdája hazánkban a róm. katolikusoknak. Ezt a jeles tudomány s miveltségi Telegdi Miklós esztergomi prépost és érseki helytartó, később pécsi püspök, állította föl, megvévén 1000 forintot a bécsi jezsuiták 1563 óta használatlan heverő nyomdáját, s azt Nagy-Szombatban saját házában helyezvén el. A magyar r. kath. főpapok közül ő volt az első, ki belátta, hogy a protestánsok s szellemi fegyverekkel lehet és kell küzdeni. Ő volt az első r. kath. pap hazánkban, ki fölfogta azt, hogy a vallásos vitáitokat, ha azokkal a nagy közönségre hatni akar, mint a protestánsok eleitől fogva tették, neki is magyarul kell írni, s 1580. és 1581-ben kiadott vallásos

védő és támadó vitáiraival a szellemi küzdelem terére lépett, hol 1578-tól 1580-ig kiadott három nagy kötet egyházi beszédével is kitűnő állást foglal el. — 17. Bárfya 1580-tól fogva. Ez évben nyomtatta itt Gutgesell Dávid Balassa Bálintnak, a költőnek, egy németből fordított vallásos irányú könyvét, melynél régebbi bárfiai nyomtatványt nem ismerek. — 18. Galgóc, Nyitrában, 1581—1585. Mantskovics Bálint nyomdája. — 19. Detrekővár, Pozsonyvármegyében 1582—1584. Itt a Semptéről elűzött Bornemisza Péter nyomtatott Gyarmathi Balassa István pártfogása alatt. — 20. Német-Ujvár, Vasvármegyében, hol 1582-ben és utóbb 1595—1597. Manlius János, eredeti német néven Hans Manuel, vándor nyomdája dolgozott. — 21. Rábok, Detrekő-vára közelében. 1584-ben itt fejezte be Bornemisza Péter prédikációinak Detrekőn kezdett nyomtatását. — 22. Monyorókérék Vasvármegyében 1588—1592. Manlius vándor nyomdája. — 23. Visoly Abaujvármegyében, 1590—1600. Itt Ecsedi Báthori István pártfogása alatt a Galgócra ide költözött Mantskovits Bálint nyomdászodott. — 24. Német-Lövő (Deutsch-Schützen) Vasvármegyében 1592. 1593. és végre 25. Keresztur Sopronvármegyében. 1598. E két utóbbi helyen is a vándor-nyomdászt Manliust találjuk.

Ezen 25 nyomda közül Nedelicezen kívül, hol tudomra csak egy horvát könyv jelent meg, az egy Brassó az, mely a XVI-dik században magyar könyvet nem állított ki, s latin és német nyomtatványaival különösen az erdélyi szászokra számított. Szebenben e század vége felé már több magyar munka is jelent meg. Többi nyomdánk vagy kizárólag a magyar irodalomnak dolgoztak, vagy aránylag kevés számú latin munkákat is adtak ki.

A hazánkra súlyosodott nehéz viszonytagságok miatt ezen nyomdák legnagyobb része előbb vagy utóbb ugy elenyészett, hogy, Brassó és Szebent magyar nyomdákul nem számíthatva, ma csak három várost találunk hazánkban, melyben a XVI-dik század óta magyar nyomda mai napig létezik. Ezek közt legrégibb Kolozsvár (1550), következik Debreczen (1561.), s ezután Nagy-Szombat (1578).

A magyar földön legrégibb mai magyar nyomda alapítójának Heltainak dicsősége egy fényugrárral gazdagabb teszi Kolozsvár szép múltját. E dicsőség örökségévé lett a városnak, melynek kebelében Heltai élt, munkált és hatott, s melynek akkor is, ma is minden vallásfelekezettel közös temetőjében, Erdély annyi jeles fiának hamvai közt, az ő porai is nyugszanak. S úgy tetszik nekem, mintha a Heltai törekvése és munkássága által kijelölt irány mintegy szellemi utmutatóul szolgálna e városnak, hogy multjához híven jövőben is mint a nemzeti miveltség és tudományosság egyik életerős központja s magyar miveltségi társadalmi és szellemi élet hagyományos öre törekedjék szép hivatását igazán átérteni és híven teljesíteni.

Szabó Károly.

Hertelendi tábornok nótája.

(Adalék a „Vasárnapi Ujság” f. 6. 8-dik számában megjelent életrajzhoz.)

1809-ik év egy szép tavaszi napján tábornok Hertelendi Gábor, huszár tábornoki vörös öltözetben, két segédiszt társaságában, mint a tisztán-neni felkelő nemes sereg dandárnoka, S.-Szentpéteren megjelenvén, az ottani nemes sereg egyik csapata fölött lustrát (még akkor a szemlélt lustrának nevezték) tartott. A felkelő nemes sereg ezen csapata a város alsó végén lévő püsti tágas terén volt három sorban rendben lehúzódva. A deli ter-

metű, igazi katonás magatartású öreg tábornok, mintegy 10 óra tájon megkezdvén szemléjét — én, mint az időben miskolci tanuló sühedor, a kiváncsiságtól ösztönözötve jelen voltam, s egész 2 óráig, míg a szemle be nem végződött, ott peszterkedtem.

Az öreg tábornok bevégeztvén ünnepélyes katonatisztét, a csapathoz lelkesülten fölhevülve rövid beszédet tartott, de tartalmát a távolagság miatt nem hallhatván, elő nem adhatom. Beszédét bevégeztvén, segédeivel kocsiába ült, s a városba Bárd Dániel uri házához robogott ebédelni. A felkelő nemes csapat az e korban nagy hirben állott, s ez alkalomra berendelt miskolci muzsikuss Kis Matyi bandáját előlrántván, hangos kiáltással parancsolta: hogy huzzák rá a Hertelendi nótát. Szövegét valamint dallamát mai napig eleven emlékemben megtartottam s amaz ide írom:

I-só dal.

Ugyan édes komám uram,
Nem látta-e kend az uram?
Tegnap ment el a csárdába,
Oda hitták vascsára

Én már nem tudhatom,
Bizonytal nem is mondhatom,
Hogy hová lett s hová tűnt el,
Talan a föld nyelte el.

E dalt hosszabb ideig huzatván, tánczolva s dalolva mentek a városba — hol hangosan kiáltották: „No már a másikat!”

II-dik.

Sárga eszmas Miska sárba jár,
Panni patakon túl reá vár;
Ne várd Panni Miskát, mert nagy a sár,
Sárga eszma sárba nagyon kár.

A Bárd Dániel lakása előtt megálltak, s e dalt huzatván, alkonyatig táncoltak, utána dalolva.

A tábornoknak tehát nemesek indulója, de magyar huszár sarkantyú alá ternet dala is vannak, melyek valódi szerzőjüket őt állították, s vig kedélyt jelentő dalaiban Gyöngyös és az alsóbb tájakon, emléket úgy hiszem, fentartották; ha nem — én fölelevenitem.

Gömörmezei Kövi-ből

közi F. R.

Egy franciaia utazó déli Magyarországról.

II.

Vándoreziganok. Favágók. A bozsnayakok táncza.

„Eszék vidékén tett egyik hosszabb kirándulásom alkalmával” — írja Perrot — „Csepén falu közelében egy csapat sátoros cigányokkal találkozunk. Vén cigányasszonyok sandalotok a házak körül, alamizsát kunzorálva mindenkintől. Egyikök hátán egy kis gyermeket czipelt s egy öt vagy hat éves, egészen meztelen fűcskát vonszolt kézen fogva maga után. A vén asszonyok mellett egy egészen fiatal, csinos kis leánya szivta makra pipáját irigylésre méltó kedvvel, kit azonban szép nagy fekete szeméi és irtóatosan bozontos hajfűrtjei még föltűnőbbé tettek. Egy tiz-tizenkét éves, csodálatosan szép testalkatú fiú nyakába egy rézgombokkal hatalmasan kicizfrázott bőrtarisnyra volt akasztva. Tisztában volt öltözve társainál; de mindnyájan, öregek egy mint fiatalok büszkén tekintgetnek másokat szamba nem vevő és megvető phantasztikus korlátlan szabadságát, teljességgel nem fogunk csodálkozni, ha látjuk, hogy a költők és művészek mennyire érdeklődnek az egész faj iránt.”

„Miként már említettem” — írja tovább utazónk — „Eszéknek egész környéke meglehetősen egyhangú; a nagy kukoriczaföldek, tarlok és ugarek érdektelen egyöntetűségét csakis azok a szép, terjedelmes cserfűrdők szakítják félbe olykor-olykor, melyek imitt-amott a láthatárt szégyelkezik. Egy futó tekintetből, melyet ez egész vidékre vetünk, azonnal észrevehetjük, hogy itt a fiának, ugyiszovala semmi értéke sincs. Mindenféle óriási cserfűrdőket láthatunk, melyek a kukoricza-földek használatlanul hevernek, úgy a hogy a munká-ök irtó keze azokat ledönté. Mert a szántóföldek és legelők számára ma is folytonosan irtják az erdőket. A földművelek, hogy földjeiket a hatalmas törzsektől, melyeket a favágók ott

hagytak, megszábadítsák, csak annyi fáradságot vesznek maguknak, hogy behengergetik azokat a szénkokba és ott felgyújtják; de természetesen a felgyújtást is több ízben kell ismételniük, míg e roppant nagy fatörzseket egészen hamuvá égethetik.

„E vidékeken egy egész favágó népség lakik, mely életét az erdőben tölti el. Időm nem enged, miként előre terveztem volt, egyik falujukat meglátogatni, melyet a vadonnak ez erőteljes fia tisztáson építettek maguknak, néhány nappal ide érkezésem előtt, egy sűrű erdő közepette, melyet egészen kipusztítani és földjét művelhetővé tenni szándékoznak. De mégis ide mellékelhetek Le-maitre Albert barátomtól egy igen érdekes rajzot, mely egy sajátoságos készületű sütő kemenczét ábrázol, a melyet az erdei lakók szoktak egyik-másik tisztáson építeni, hogy ne kelljen kenyérért mindegyre a faluba vagy városba menniük. A kemencze vert agyagból készült és egy nagy fa-állványon áll, kemény deszkalapon, mely a föld színe felett özvekeken nyugszik. Míg a férfiak dolgoznak a szőlő szőlőszőlő fej-szejük csapásaitól, a nők és gyermekek befutnak a kemenczébe s elkészítik a jó malé kenyeret (kukoricza-lisztből sült kenyér) a vacsorához.

„Itt e rengeteg erdőségekben legértékesebb és legkeresettebb árucikk a hordódonga, melyet hatalmas esertörzsekből készítenek. Tótország kitűnő dongákat állít elő, melyek már eddigelő is igen fontos kereskedelmi cikket képeznek. Több francia kereskedő cégnek vannak már irodái és ügynökei a tartományban; mások még ennyivel meg nem elégedve nagy terjedelmű erdőségeket vettek, melyeket maguk használnak föl és szándékoznak ki, úgy hogy ma már évenként több száz ezerrel indítják utnak a dongákat Marseille felé. Természetesen a szállítás roppant nehézségekkel van összekötve, kivált a meddig az erdőből a Duna vagy Drávákötő helyeire jutnak. Az utak Tótországban majdnem alig van két vagy három becsületesen kikövezett utvonala, s ezeket is oly rossz karban tartják, hogy a fuvarosok többnyire jónak látják — ha lehet — kikövetni. És így az utszéli birtokosok s a nagy országutak hátrányára, mely utób-

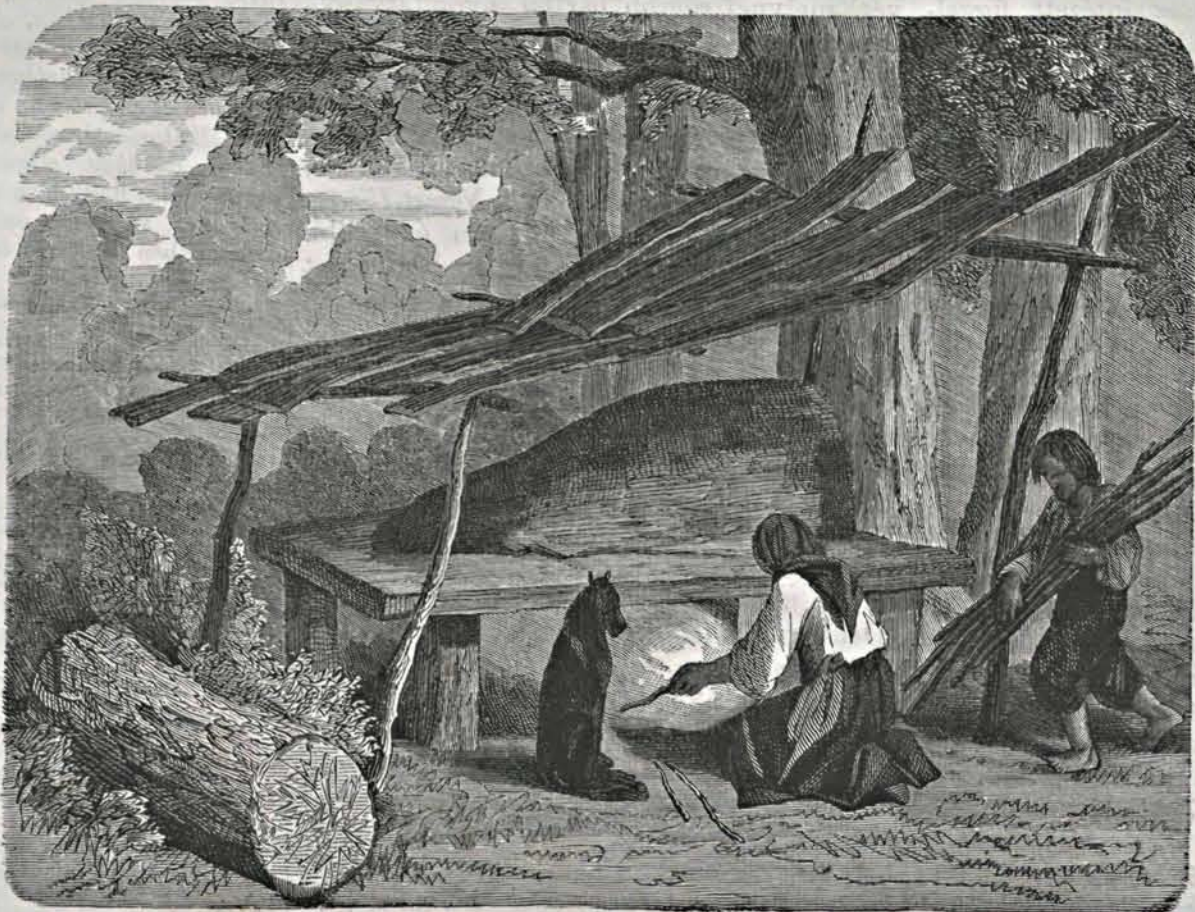
biakról a köveket és töltéseket apránként lehordják, mindenféle különböző szélességű kettős utak képződnek, melyeken téiben tengelyig súlyednek be a szekerek, nyáron át pedig óriási porfelhőket vernek föl. A mi pedig a kisebbszőrű, például egyik helységtől a másikig vivő utakat illeti, ezeknek még csak árnyéka sem látható itt; a mi

nyok közt jó egyetértés uralkodik, a két partvidék lakói szabadon közlekedhetnek egymással, a magyar birodalmi városka átellenében egy kisdéd bozsnák város alakult, mely egykor igen látogatott vásárhely volt s már is folytonosan gyarapszik. A bozsnák parasztoi ide hordják juhait, apró marháikat és ezek tojásait, hol aztán azokat a zsidó kereskedők tömegesen vásárolják össze a vizsiki Zágrábba vagy Pestre. A parasztoi ilyenkor egy füst alatt itt a városban vásárolnak be mindent, mely bőven el van látva magyaroszátrák ipartermekkel. A falusiak egy része a parton állomásozik portékái mellett, más része a kávéházakban lebzsel vagy dolgai után lát, míg némelyek, tele tarisznyáikkal már utnak indulnak a városból kivezető utakon haza felé.

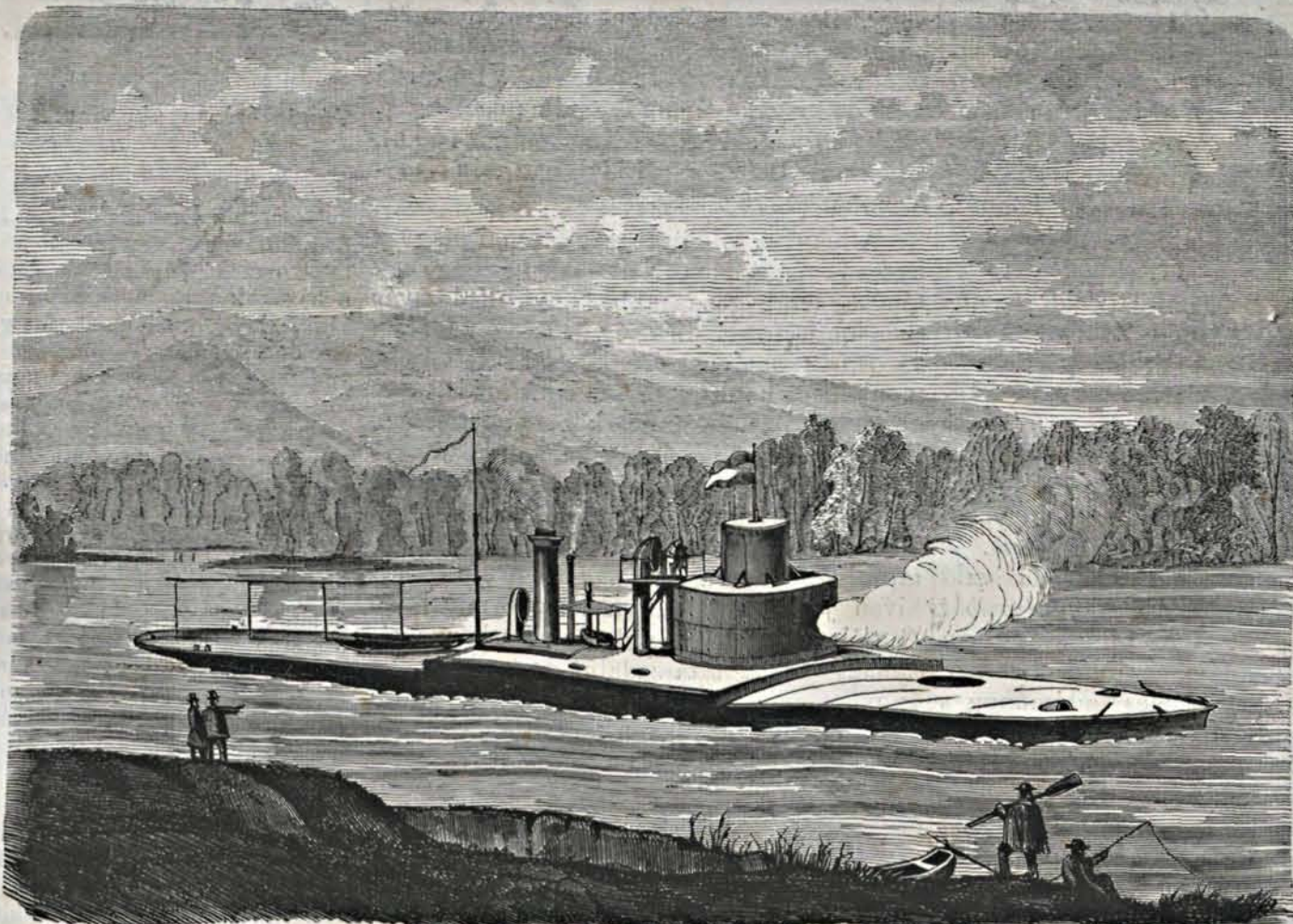
„Vezetünk, ki ez utat minden pénteken megteszi, hatalmasan oktatni kezdett bennünket, hogy a keresztényeket a müzümánoktól jól megkülönböztessük. Leginkább a turbánról ismerhetni meg őket; a keresztények többnyire fekete tarkázatu vörös sál hordanak fejükön. A müzümánok fehér, szürke vagy zöld, egy szálval mindig élénk színű sálakat viselnek. A legtöbb keresztény nem visel bajuszt, míg a törökök nagy szakált és bajuszt szoktak eresztetni. Itt már sok szöke vagy világos gesztenye színű embert láthatunk, sokkal többet mint Szerbiában vagy legalább is Belgrádban.

„A nők viselete majdnem olyan mint a túlsó parti szlavóniai nőké, köntényeik nem oly élénk s tarka színűek, de fejüket szerezetik nagy eleven virág-bokrétákkal fölcizomázzák. A vénasszonyok gyakran immortellekkel helyettesítik a gyöngyöket egyéb csillang-csillangokat, melyeket az ifjú leányok kaczer-ságatermesztésen többre becsül. Csak egy török nőt láttunk; *jas-mak-ja* (fátyol) ennek is igen sűrű volt; fekete *redes*-be burkolva, lábain idomtalan, csoszogó papucsokat cipelve.

„Alig tetünk néhány lépést, azonnal egy cigány-banda zenéjének csábitó hangjai ütötték meg füleinket. E hangok egy korcsmából jöttek, melyet bizonyos Hadzi-Aga nevű török épített. Ő volt az egyetlen vagyonosabb müzümán birtokos az egész kerületben. A korcsmát Hadzi-Aga bérbe adta egy zsidónak, a ki ott sört, bort és úgynevezett sli-

Eszék vidéke: Favágók kemenczéje az erdőben.

Dunai monitor.

„Egy szép őszi napon, míg magyar-brod-i szivélyes házigazdánk szokott sietőjára vonult vissza, néhányad magunkkal elhatároztuk, hogy átrándulunk a Száva túlsó partján fekvő Török-Brodra. Dictum factum! A mióta a határ határszában az eddig fennállott szigorú vámrendszer meg van szüntetve s a török és osztrák kormá-

lópést, azonnal egy cigány-banda zenéjének csábitó hangjai ütötték meg füleinket. E hangok egy korcsmából jöttek, melyet bizonyos Hadzi-Aga nevű török épített. Ő volt az egyetlen vagyonosabb müzümán birtokos az egész kerületben. A korcsmát Hadzi-Aga bérbe adta egy zsidónak, a ki ott sört, bort és úgynevezett sli-

viez-ot, azaz: szilvapálinkát mér. Hadzi-Aga, kit pedig igen jó müzümán tartanak, a mint látszik, nem sok lolkismeretet csinál magának abból, hogy a szomjázókat szeszes italokkal megtraktálja, főképen, miután ezt nem is maga teszi közvetlenül, hanem bérbe adja.

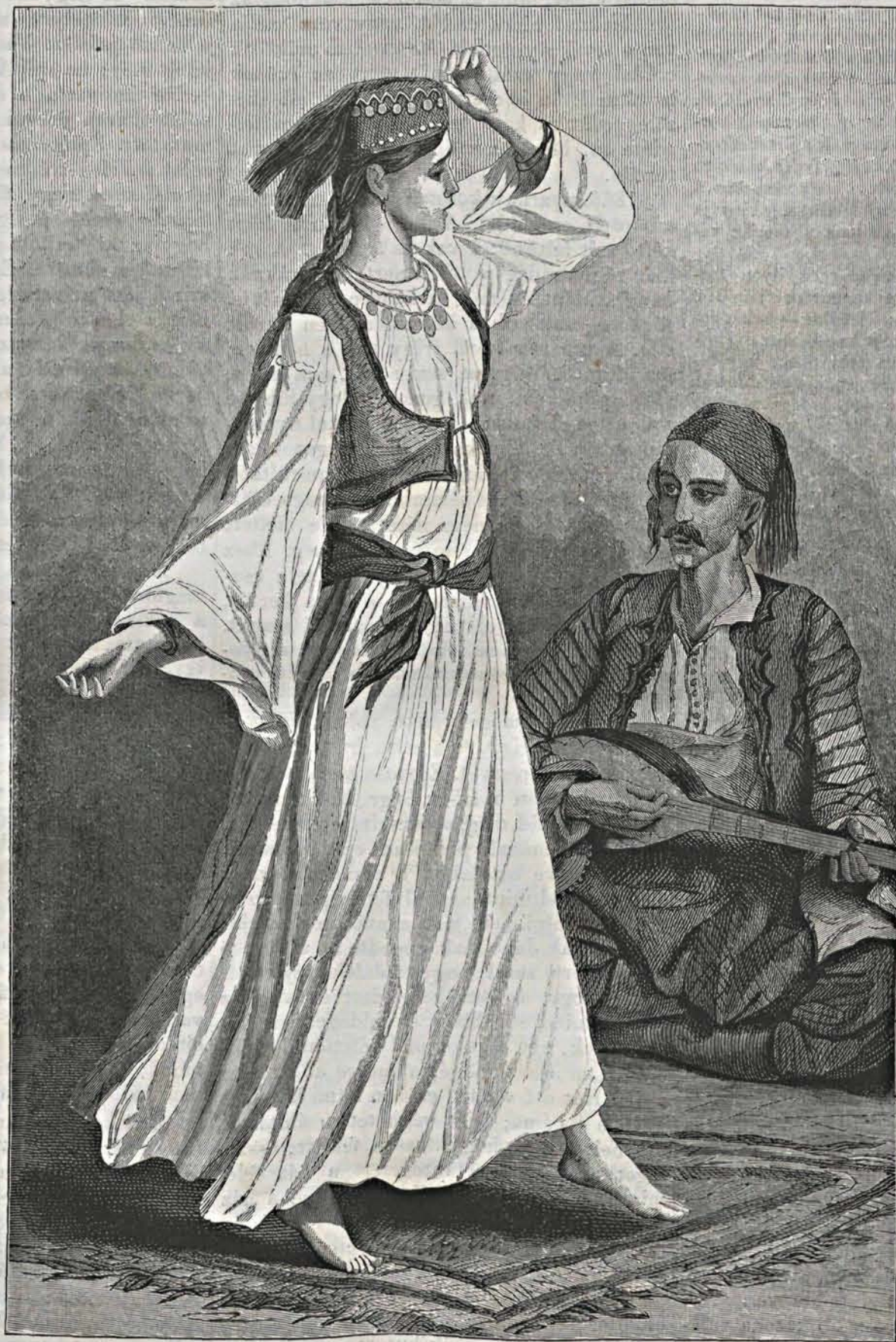
„Beléptünk tehát, kivált miután erre a velünk volt pápa maga is nagyon unszolt, és a korcsma egyik elsőbbségi helyén letelepedtünk. A szoba háttérében, a fal mellett, két cigány muzsikusz játszott, egyik állva, másik ülve, az egyik hegedűn, a másik brügön. A nézők között három-negy müzümán kényelmesen sörözgett, óriási csibukokból szipákolván; mindenféle keresztény parasztoi láthatók föleségeikkel, kik a közeli falvakból a néhányan a túlsó partról is átjöttek egy pár órát ellazogni; Brodban, a mi a szórakozásokat illeti, még nincsenek az emberek elkényeztetve.

„A nézők és a zenészek között, ama szűk téren, melyet a tömeg látványa szabadon hagyott, négy táncosnő táncolt, majd együtt összefogódzva, majd megkülönbözött. Csakis az egyik leány volt valamennyire szépek és fiatalnak mondható. A többiek kiéltek, zordon, vad tekintetűek és ragyás arcuak voltak. Mindazáltal élénk színű öltönyeikben, vállakra leomló színes fekete fürteikkel és kifestett szemöldökkel nem lehet elvitatni tőlük bizonyos eredetiséget; egy festőnek igen érdekes képtárgyat szolgáltathatnak volna. Egyik közülük, a ki a többinél sokkal élénkebb és idősebb mozgékonyasággal bírt, időnként hátra veté gazdag hajzatát, mely a heves tánc alatt mindegyre eltakará szemét.

„A mi a táncot illeti, ugyanaz a tánc ez, melyet különböző olnevezések alatt mindenütt és mindenkor föltalálunk a keletiek-nél a Ganges és Nilus partjain épen úgy, mint a Duna és az Adriai-tenger mellett. Az egész testnek ama sajátos rezgetése a féktelen, kejesizgatottsága ez, melyet Virgilius, — ha, miként hinni szeretném, ő a *Catalecta*-nak, a kedves kis költeménynek szerzője, — majdnem két ezred évvel ezelőtt néhány versorában oly festői szabatsággal irt le.

„Bozsnákország keresztény nőinek táncában, melyet Valerio egyik legszebb rajza ábrázol, nincs meg a cigány-nők vagy Kairo *gawazis*-ai táncának túlságba vitt szemérmelensége és illetlensége, ámbár az is csak ehhez az iskolához tartozik; ugyanaz a gondolat ez, csak hogy tisztességesebb nyelvre van fordítva. Nyugaton, mióta a *menuette*-k és *gavotte*-ok kimentek divatból és a keringő-alak lett a közönség kedvencz táncstípusává, melyből, többé-kevésbé kellemes és csinos változatokkal a többi forgó táncok is előállottak, a bál fő élvezete abban áll, főképen a férfiakra nézve, hogy a tánc pillanatnyi közlekedést enged meg a két nem között. A táncos boldog, ha, bár csak egy percig is, átélve tarthatja

és magához szoríthatja fiatal táncosnőjét, ki a zene hangzatos ütemeinek engedelmességgel, mint egy engedelni látszik az öt tartó férfi karok nyomásának; boldog, midőn látja, érz, hogy oly közel vannak hozzá a ragyogó szemcsillagok, a kedves rózsaszínűk, az üde vállak, a dobogó szív, egyszóval az egész hajlékony, simulékony, fűrés és kedves kis teremts. A mi a nőket illeti, az ő érzelmeiket bonczkés alá vehetni férfinak nem adatott elég tehetség; annyi bizonyos, hogy ők sem táncolnak egyedül vagy egymással soha, mikor valahonnan egy férfit szerezhettek maguknak; csakis nevelő-intézetben vagy zárdában szánják el árva fejüket (és lábaikat) az ilyen száraz mulatságra.

Bozsnák tánc.

Mindezekből csak az tűnik ki, hogy nyugaton, a színházi táncosnőket kivéve, mindenki a maga kedvéért s a maga gyönyörűségére tánczol; a tánc élvezet, melyet az ember maga szerez magának.

„Ellenben keleten igen kevés tánc van, melynél mind a két nem összevagyulhat, s ha megtörténik is ez néha-néha, mint pl. a *romai*ka különféle változataiban, olyankor is csak annyiból áll az egész együtt táncolás, hogy előbb a férfiak csinálnak rondot, egymást és nem a nőket fogva kézen, azután a nők szintugy külön; páronként pedig soha sem táncolnak. Sőt voltaképp a romai-kában csak a táncol, ki a rondot vezeti, a többiek csak a számot szaporítják s lassan lépdelnek,

míg egy-kettő tánczol és ugrál. E gyakorlaton kívül, mely a homéri khórusra emlékeztet, s melyben egész falvak vesznek részt, a tánc nem egyéb közönséges látványosságnál, mint a mi balletjeink. A közönség egy része fizet, hogy a látványt élvezze, mások pedig, kivált nők s néha nőknek öltözött fiatal fiúk, kiteszik magukat a fűrészt tekinteteknek s gyakran csak azért táncolnak, hogy szépségüket, ügyességüket s kellemeskedő fitogtassák, de leggyakrabban azért, hogy pénzt szerezzenek. Ott nem ismerik az első búlnak azt az édes kéjittasultságát, melyet Lamartine oly szépen irt le „*Jocelyn*“-jében; itt csakis kaczer-ságból s nem ritkán hiúságból, leggyakrabban

pedig üzletből, pénzszerezésből táncolnak. Valerio gyönyörű termetű, szép bozsnák leánya, e csinos, majdnem festői szépségű leánya, kinek szép kellemes arcvonásait és bátor, de nemes mozdulatait Valerio az élet után, a természetből s épen táncolás közben festette le egy keresztény bozsnák papnál, szintén csak azért táncol, hogy megbámulják és az őszinte bámulat árát becsületesen megfizessék.“ Sámí Lajos.

A dunai monitor.

Szép Dunánkat nemcsakára ismét egy új, eddig nem látott tünemény fogja díszíteni; már szeptember végére készen lesz azon kis hadi hajók egyike, mely két hajó-nyak építésére a közönségek elintézése végett kiküldött bizottság 400,000 forintot szavazott meg. E kis hadi hajókat *monitornak* nevezik, s kül alakjuk, mely személy-szállító vagy teherhordó hajóktól egészen elüt, képünkön látható.

Az épület-hossza 160 láb, szélessége 26 láb; magassága 6'4+1/2"; vízbenjárása 3' 6". Az egész hajó vastag acéllémezből épül — s a középből egy bástya alakú kerekded rész emelkedik ki, ebből egy kisebb kerületű torony; e bástya szerkezet körben forgatható, s ebben lesz elhelyezve a két vontócsőví ágyú, 24 fontos sima gölyóra; a kis toronyban pedig a hajó parancsnoka és a kormányos foglalnak helyet; béke idején a torony mellett a szabadban is van helye, harcban azonban a kis toronyba

vonul. E bástyát és tornyot az acéllémez alapon *teak* fával (*teakwood*) vonják be, mely mint legkeményebb és legszilárdabb anyag az élethez hozatik; e fa-burokra aztán egy második acéllémez (1" vastag) jön. A gépezet 80 ló erejű és a kettős propeller rendszer szerint készül. A hajó 40 főből álló legénységgel van teljesen ellátva, de harc idején, ha szükséges, egyetlen ember sem látható, — mindenki fedezve van. Az ágyúk a bástya körben mozgathatása következtében minden irányban szolgálnak, s ez által a víz közepéről képesek a partokat és a vidéket minden irányban dominálni.

Mindkét monitor, melyre a pénz megfizetése után, a „Pest-fumei hajógyár“-ban készül, —

miattal ez ifjú, erőteljes vállalat új bizonyosságát adja, hogy nemcsak a pénzválságokon tud diadalmasan áthaladni, — de egy szerencsés hasznos szolgáltatást képes tenni úgy az ipar mezején, mint a szintén oly fontos vízi hadászatunk érdekében. Egy-egy monitor 180,000 ftba kerül. Ez oly kiadás, mit egy dunai nagy hatolom, mint Magyarország, ki nem kerülhet. Mert ha megdölgök, hogy a Duna épen az ország legszebb és leggazdagabb vidékén, csaknem az ország közepén — s legfontosabb jelentőségű városai mellett foly át, — lehetetlen arról nem gondoskodni, hogy valami véletlen támadás esetére a dunai védelemről is biztosítsuk magunkat. — Főként, ha tekintetbe vesszük, hogy a kis Szerbiának két ily dunai hadi hajócskaja van. Oláhországnak 4, Törökországnak 4, holott ez államok részint sokkal kisebbek és szegényebbek mint Magyarország, részben pedig sokkal kevesebbet bírnak a Dunából.

Igaz ugyan, hogy jelenleg e közvetlen szomszédos államok kal békében és jó viszonyban élünk, s óhajtható, hogy ez állapot fenn is tartassék kormányunk által, — de egy országnak a jövőre eshetőségeire kell gondolni s a keleti kérdés könnyen és hamar vehet oly fordulatot, hogy nemcsak a dunai ipari, kereskedelmi közlekedés megkívánja az erős fedezetet, — de még a part s ország védelmére is kerülhet a sor.

Ime a hatalmas Oroszország is ilyen formán okosodik, mert a keleti-tenger partjain 100 darab ily kisebb szorú, (lapos fenekű — tehát folyóvízre szánt) hadi hajócskaja van készen.

És ha a történet lapjaira tekintünk, úgy találjuk, hogy őseink is mindig gondot fordítottak arra, hogy a Dunán hadi hajók legyenek, az Árpádok alatt szembe a németekkel s később a Hunyadiak és az osztrák ház alatt szemben a törökökkel. Sőt még 1848-ban is hadi lábra állították a „Mészáros” gőzöst, 1849-ben a „Hercules” és több ágyú naszádot rendeztek be s igen jó hasznát vették.

Ily szempontokból tekintve tartjuk fontosnak a „monitorok” építését. — i — z —

Mit tud a székely, ha rosra adja fejét!

— Eltekép. —

A székelynek egész multja és társadalmi élete arról tanuskodik, hogy ez a faj sok erővel, kiváló tehetségekkel van megáldva. Századokon keresztül volt ellenséges népek közé szorulva; létét és szabadságát kellett védelmeznie. Meg is védelmezte bámulatosan. Fizikai élete fenntartásáért küzdenie kell a természet ridegségével, a föld mostoha-ságával. Küzd is derekasan; föl kutatja, megtanulja a legkülönbözőbb foglalkozásnemeket, és ha földje csak zabot és kökényt terem is, ő fehér kenyérral és jó borral táplálkozik. Gyönyörűség elnézni egy-egy községet, a hol olyan vezet van, a ki szólni tud a néphez, mily bámulatos eredményt mutatnak fel úgy szólva semmiből. Templomot kell építeni; a pénzárban nincs több 50 forintnál. Más nép addig várna, a mi pénzre legyűl a költségvetésben kiszámított 15 ezerre. A lelkesen vezetett székely nem vár, hanem hozzá kezd és esztendőre ott áll a szép templom. Nagy csatákban jó vezér alatt annyi csodát tett, hogy egész Európa ismeri hírét.

Ezzel szemben mennyi példa van arra, hogy a székely volt legrosszabb katona valamennyi közt; féltékenkedett, engedetlen volt, a közcél megbuktatására dolgozott. Hány olyan község van, a hol nem lehet nyugodtan élni, mert örökös háborgatásnak van kitéve az ember székely atyámfiaitól! Leleteti me-zódott, elhordja gyümölcsödét, megveri cse-lédedet, bosszant minden lépten-nyomon. A székely veredésnek épen híre van; ha utaz-nak, mindjárt bele kötnek a föld lakóiba; otthon egymásnak állnak és nem egyszer bevándorló halálra a tréfa. Aranyoszeiken a Bachvilág alatt két fizkö veredekett; a zsan-dárnok rajta kapták és bevitték a „vasz-zagter” urakhoz. Ott aztán elkezdették a vallatást, hogy melyik a sérelmes, melyik a támadó. A legények szembe kaczagtak, hogy

nincs ő nekik semmi panaszkok, egyiknek sem; bocsássák el dolgukra.

A székely értelmében ott tartották őket egy darabig bezárva és úgy éltek a börtönben, mint két testvér. Mikor kibocsátottak, elmentek előbb a koresmába és teljes barátság-sággal jót ittak egyet; ezután szétnéztek a mezőn és egymásnak állottak. Most már veredhetünk, mert nem látja a német. El is verték egymást úgy, hogy mind a kettő megfeküdt. Mikor fölgyógyultak, a legjobb barátok ok voltak a faluban.

Az utóbb említett példák ép úgy erőről tanuskodnak, mint az előbbie; csak hogy az utóbbiaknál nincs ezélya, vagy rossz ezélya van a tevékenységnek. Az azonban működik ezélla vagy ezéllalanul, mert az erőnek hatni kell: ha jó ezélla indul, épít; ellenke-zőleg ront és kárt tesz. A társadalom fel-adata az, hogy az erő elébe helyes ezéllakat tűzzön.

1866. nyarat a korondi fürdőn töltöttem a báró H. családral. A fürdő koldusai közt kettő volt feltűnő: a vak és a néma. A vak már régi vendég volt: ismerte az uraknak hangját, lépését, még sarkantyusengését is. A néma csak abban az esztendőben került oda. A vak rendkívül irigy volt a némára; azt állította, hogy az sem néma, sem süket, sem nyomorék, csak gonosz. Hogy hihette volna azt el valaki! A néma sokkal nyomorultabb volt a vaknál. Ha hangot akart adni, az minden állati hangnál nyomorultabb volt; nem is hallott semmit: akárhogy csat-tant az ég, ő föl nem nézett; füle mellett löttek, és egy izma sem mozdult meg. Ehez járult siralmas nyomoréksága: kezein csu-szott be a fürdőpiacra és órákba került, míg 100 lépésre el tudta vonszolni magát. Értekezni vele nem lehetett sehogy; a nyomorultságnak legszánalmasabb képét mu-tatta.

Mindenki megegyezett abban, hogy a vak utatolatos irigy, és a néma iránt még na-gyobb volt a részvét. Egymás mellett állott fenn a dombon b. H.-ék és gr. M.-ék lakása. Mindkét család megparancsolta cselédeinek, hogy a némának pontosan enni adjanak. Attól kezdve ott lakott a néma a tornác alatt és éjjel mint nappal fetrengett a por-ban. Koldulni nem járt azután semmiféle; egészen vak Jancsinak engedte át a tért; ő maga beérte azzal, hogy táplálékra kijárt.

A hogy az ősz közeledett és az esős napok mind sürűbben és hidegebben kö-vetkeztek, egy alkalommal véletlenül kipil-lantottam a ház mögé, a merre ablak nem nyílt. Hát ott a sürű esőben künn hevert a gyepen a néma; fejét végtelenül áhitattal felemelte, s a hogy hason feküdt, össze-fogott két kezével integetett a ház felé, mintha a mindenható áldását kérné a ház lakóira. A kép nagyon megindító volt, és én észrevétlenül visszalopódzva, elbeszéltem a néma halálját.

Elkövetkezett a távozás, a társzekerek előállottak; a néma öntudatlan bárgyuság-gal nézte, a mint egyik butort a másik után fölrahták.

B. H.-né, egy érzéstelen, gyönyörű jóté-teményekben találó urhölgy, megparan-csolta, hogy tegyék föl az egyik szekérre a némat is; ne hagyják ott elveszni a hideg öszre, télre.

Abafáján, b. H.-ék lakásán, ellátták téli ruhával; megmutatták az orvosnak a némat, azután készítettett számára a báróné két rövid mankót, hogy azokon és térdein jár-hasson valahogy, ne csuszszon többé kigyó módjára a földön.

A mankóknak csakhamar hasznát vette; két hóna alá fogta s két térdét vonszolva a mankók után, sajátos négy lábú állat volt.

Egyszer a néma nagyon beteg lett: or-ditott keservesen; az orvos tudakozódására fogait mutatta; az orvos rendelt neki valami erős szert fogfájás ellen. Hát csoda történt! Ettől a fogfájás ellen rendelt szertől hallása megjött teljesen.

Ettől kezdve a néma nagyon mulatságos ficzkó lett; az ifjuság eleveisége megtért arczára; megértett rendre mindent, habár előbb a szavak értelmével nem igen volt tisztában. Olyankor mutogatással magya-rázott az ember, és ő gyorsan fölfogta az értelmet. Ő maga jelekkel fejezte ki gon-dolatait és nagyon mulatságosan. Minden ismert személyre megtalálta mindjárt a jellemző jeleket. Vadász embert ezéllás-al jelölt meg; ha szép leányról volt szó, édes-keve simogatta a saját arczát; a ház ur-nőjét akarva jelezni, fejkötőt és kézcso-kot mutatott. Épuvkor megtalálta a tárgyak jel-zését is. Még többre ment. Bejárt a falusi iskolába és nagy figyelemmel hallgatta a tanítást, még pedig olyan eredménnyel, hogy az ott hallott gyermekeseket jelekkel kitűnőleg előadta. Egész társaságok, mesz-szirol jött urvendégek is gyönyörűséggel nézték el, a mint némajátékkal előadta, hogy a róka hogyan kényszerítette a kis madarat fia ledobására; azután az agár megszánta a ma-dárka sirását és lesbe állt a bokorhoz, mikor aztán ujblótt a róka madárfrít esalni, hogy ugrott elő az agár, hogy kergette a rókát, hogy csipte meg farkánál fogva stb.

Igy tudta a Gáspár olvasókönyvének majd minden meséjét; és sajátos jelesei-ből tisztán ki lehetett venni mindent.

A néma dívatba jött; idegen ember l a megfordult Abafáján, megnézte előadásait; a sok rendbeli iskolavizsgáló ajándékokkal halmozta; a tanítót pedig sürgették, hogy igyekezzék beszélni is megtanítani.

E sem maradt sikertelen. Hosszas isko-lába járás után Indali ABC-jének első hang-ját, a z-t kezdette zizegni. Az ugyan nem volt tiszta hang, csak olyan, mint a dongó zizegése; de rendre tisztult, és megértük azt is, hogy nagy erőlködéssel és félhangokkal In-dali bácsi első mondatát: „Az őz őz” ki tudta ejteni. Egész figyelemmel kísérte mindenki a néma haladását; és tavasz felé az már gyorsabban ment. Tudott mondani több szót, megnevezte magát; csak hogy nagyon törte a szavakat; elizzadtott néha, a mig egy-egy fogalom kifejezését megtalálta. Sza-vaiban inkább csak a főbb hangokat tudta ejteni, péld. madár helyett valami aá szerűt mondott. Kérdéseinkre azt állította, hogy nem hallott és nem beszélt soha mostanig.

Érdekes lélektani tanulmányhoz szolgál-tott tárgyat. 1867. május 1-én ebben az állapotban hagytam, a mikor távoztam Aba-fájáról: hallott teljesen, beszélt rosszul, a sza-vakat törve; de nyomorékságra nem javult semmit, ép úgy mászott mankóján és térdein.

Tíz napra azután Marosvásárhelyen egy vendéglő udvarán beszélgettem, hátál for-dulva a kapu felé. Egyszerre csak egy erő-teljes csengő hang szólt meg hátam megett közvetlenül: „Lehet-e itt szekeret kapni Udvarhely felé?”

Hirtelen megfordulva, előttem állott a néma, csinos pörge kalappal, az is félre vágva bokrétaison, egyenesen mint a nádszál és jól szabott új öltözetben. A hogy föl-sí-mert, térdre rogyott, mintha leültöttek volna.

Bevittem szobamba; szólni és vallatni kezdettem; bevallotta, hogy nem volt sem süket, sem néma, sem nyomorék; csupán azért tettette mindezeket, hogy könnyebben élhessen.

Előttöm csaknem képtelennek látszott, hogy egy 18 éves, ép, erős, szépen termett ifjú ember ilyen foku tettetést vigyen ke-

resztül egy egész éven, csak azért, hogy ne dolgozzék. Hát nem volt-e sokkal terhe-sebb: mászni a porban, nem szólni oly hosszú idő alatt és el nem árulni, hogy épen oly jól hall, mint akármely más? Hát még az a mesterileg átvitt fokozatosság, melylyel a beszédet megtanulni látszott!

Kemény dorgálás után már épen el akar-tam bocsátani, midőn ő, azt vélve hogy már meg nem szabadul, arra kért, hogy bocsás-sam bór-ládája után, nehogy elveszzen a má-sik vendéglőben.

Ez gyanut ütött fejembe és más ember-rel hozattam el ládáját. A gyanut már a láda igazolta: a báróknak egyik kocsijáról való volt. Fölnyitván, telve találtam min-denféle lopott jószággal: volt ott nőöltöny, könny, lószerszám, ezüstnemű, minden a mi előtte értékesnek látszott. Látszott, hogy egész ottlété alatt gyűjtögetett, a hol hozzá fért valamihez. De volt készpénz is, 20—30 forintba menő. És legnagyobb meglepeté-semre leveleket is találtam, melyeket ő irt valamely ismerősének; de nem volt alkalma elküldeni.

Tehát inni, olvasni is jól tudott!

Mi vált volna ebből a ficzkóból, ennyi képességgel és ennyi lélekerővel, ha más irányt kap!

Igy bejutott a börtönbe és lett valószí-nüleg rosszszá.

Itt leírt tényében a rosszság eltörpül kitartásának bámulatossága és fogásainak ügyessége által.

Mivel az egész esemény képtelenségnek vagy nagytáznak látszhatik, hitelesítésül ide írom saját nevemet.

Réthy Lajos.

Eredeti közlemények Kaliforniából.

V.

Kalifornia, gazdasági tekintetben.

(Vege.)

A kiválólag gazdasággal foglalkozó Yuba megye székelyen hosszabb ideig tartózkodván, a várost környező, s a vidéket ellépő farmok gaz-dálkodás-módját tanulmányozni elég alkalma nyílt. Példakép M. Carthy őrnagy 4 sectio ter-jezetű gazdálkodásának leírását közlöm. E birto-komta helyszínén volt alkalmam tanulmányozni, mely az egyszerű berendezés és pontos számítás szem-pontjából azon vidéken a legkiválóbb jellegű ka-liforniai gazdaságnak tartatik.

Az egész birtok egy 61 magas, egymástól 1 1/2 öltre álló, négy hüvelyk átmérőjű karókkal van körülvéve, melyekhez köröskörül 6—6 hüvelyk-nyire egymás fölött vízirányos léczsorok vannak szegve; az egyes sectiók külön rekesszvényeket képeznek. Egy sectió lévén még csak művelot alatt, a többi három váltólagosan legelőül szolgál. — A művelot alatt álló sectió 400 acreja tiszta búzát terem, 40 acre pedig házhely, vetemény és szőlőkertet képez. Az egész gazdaság ellátására három fehér ember — ellátáson kívül 35 dollár havi bérrrel és három chinai 20 dollárral ha-vonként, — van alkalmazva. Nemcsak az értelmi igazgatást, hanem magát a legfontosabb gazda-sági műveleteket tényleg maga az őrnagy vezeti. A gazdaságban van 18 igás öszvér a föld megmun-kálására, 30 fejős tehén New-Jersey-féle, 4 ló, mintegy 100 darab szarvasmarha, ugyanannyi sertés, szárnys állat stb. A tejkezelést a két chinaival a háziasszony vezeti, a harmadik chinai a sertésekre ügyel, s mindenes szorepét játssza, a a háziur pedig és a három fehér ember a külgaz-daságban munkálkodnak. Egy 20 yard mélységű ártyú kútból egy könnyűded szélszárny szivat-tyúzza egy 8 láb magas medenczebe a vizet, hon-nan ez minden szükséges irányban vezetik tova.

A szántás az ugynevezett sorokékel (Gang-plow) történik: ez eke kaliforniai találmány, s San Leandróban gyártják; a dorék-rúdon három szántóvas van illesztve egymás háta megett me-gelőzve, s így az eke egyszerre három barázdát vág, míg az eket húzó hat öszvér hajtására csakis egy ember kívántatik, ki egy könnyűded — az eke

VI.

A gőzös megérkezése Chinából.

Az elhangzott ágyudördület az öbölben ko-moly méltósággal fölfelé haladó „Great Republic” gőzös fedezetéről jött a partok felé, mely Chinával és Japánnal közvetíti a kaliforniai kereskedést. Ily jelszó a nyugati kereskedelem e metropolis-ban mindennap többször ismételt üdvhang levén, az elfoglalt tömegben mi érdekelt sem ébreszt. Kit azonban népszokás, sajátoság jellegű jelenet, s a látottakból tanúságot huzni akaró kíváncsiság vonz, az jól teszi, ha a csendes-tengeri hajózási társulat kikötője felé ballag, s a feltároló sajátos-gos kép szemléletének egy rövid órát szentel.

A hallott jelhang egészen felvillanyozta a mennyei birodalom fiaitól lakott városnegyedet, apraja, nagyja, örege, fiatalja lázas ingerültséggel siet utcazi vaspályá, omnibusz, bérkocsi felé, ne-hogy elkéssék a feltárolandó jelenet javáról.

A dockok kapui még zárvák, előttök hosszú szürke kabátba öltözött markos uri emberek, kik-nek mellén ragyogó ezüst csillag fénylik ezen hat jelentékeny beüvel „Police”, több más fajta rend-ügyelő, úgy szintén a chinaiakat védő társulat ügynökei járnak fel s alá, hogy a csoportosuló mongol, afrikai és kaukáz faj bámuló tömegei között a rendet feltartsák. A szorosabb értelemben vett kikötőbe csak bementi jeggyel ellátott egyé-nek, érdekelt kereskedők, vagy kiváló chinai to-kintélyek bocsátatnak be.

A többieket vissza- s a rendet fentartani, a rendőrök épen nem fővénnyek botjait alkalmazá-sában. A zárt kapu mögötti rakpart egy heveny-zett kötélfűzőszattal van a tulajdonképi kirakó helyétől elkülönítve, oda csak rendőrök, vámhiva-talnokok, s tolmácsul szolgáló chinaiak bocsát-atnak be.

A hajóhid leeresztése után megkezdődött a kivonulás az uszó városból, s a mennyei birodalomból hozott podgyászok átkutatása, ez alól bár-kinek tulajdona sem volt kivéve; a vám-adó alá tartozó opium, selyem stb. csempészet megállás-teszi e szigorlatot szükségessé. Az opium 200 százalót vámdíjt fizet, s mivel e narótikus szer kis torim-ban nagy értéket képvisel, nincs chinai, ki meg ne kísértene a csempészetet, melynek egye-düli féke az amerikai vámmórség finom szaglote-hetése. Az amerikai vámhivatalnokok fürgesége, furfangossága, s mindent látni szerető kíváncsi-sága kijátszotta a cselet vetni akaró chinaiakat. Itt egy durva shanghai pokróczba burkolt lomban sejteneik opiumot, s a mint azt a vámtiszt nagy lassúsággal kigomolygatja, a szegény chinai atyafi szájátó megtelepítésére, egy másodperc alatt a padlón összevissza hover összes csekély vagyon-a. Amott hosszú czopfu kövér chinázerok egész ke-délyesen kulcsait után kotorásznak, drága kám-forla ládáik zárt fedeleit villámsobosséggal nyit-ják fel; uti táskák tarka tartalma fedi minden irányban a durva deszkázatot, hajlékony karcus bambusznád vesszőből font kosarak az irtalmatlan kés mestorvágása alatt halálra sebezten nyílnak kétfelé, s rojtelyes gyomrukól hosszú orru papu-csok, czopfot kiegészítő fekete fonatok, égetett agyagból készült apró házi bálványok, chinai szo-kás szerint lábat ékesítő gyűrűk, s étvágyat nem gerje-zítő süteménydarabok hullanak szerte szét. Az o különös színpadon szereplő egy tucat hiva-talnok mintegy gőzör által mozgatott keze lába rövid 20 perc alatt alig képzeltető chaoszt idé-zett elő; pedig még csak nagyjában történt meg az átkutatás, s ez még csak kezdet volt, a kikötő-ből való végleges kivonuláskor következik a valódi kutatás.

Egy görbédtt mennyfi hideg egykedvűséggel léptet kifelé; de a gonosz szellem által sarkalt hivatalnoknak seho gy sem tetszik időseztük öltözéke, melynek nehéz volta és szokatlansága figyelmét megragadván, éles késével sallangokra kezdi azt metélgetni. A derek chinait a meghűlés ellen öt-hat felöltő véle, melyek mindegyike opiummal lévén bélével, mintegy öt fontnyi kiak-názás volt o még alig látott kutatási módor ere-dménye. Hegyes orru, csónakszerű, hüvelyk vastag talppal az egyésszettel daczolni akaró öblös papu-csok a vámrörök szagló érzékeit értvén, mint con-traband, rejtett tartalmukkal egyetemben a hiva-talszobába vándorolnak. Egy chinai ékes paszo-mántokkal kisujtásolt párnát tartott vedkarjai alatt, egyéb vagyona sem volt a Buddha-adának; azon szorgos gondossá és figyelem, mint ezen egyetlen butorára fordított, föltűnést, majd gyanut költött, a felügyelők egyike tolkéssével kezdvén e mysticus párna alkotó részeit elemezni, a nyő-

szűrgő kínai nagy elcsodálkozására jó mennyiségű opiumot vont ki belőle.

Börönd és láda-fülek és aljak, édességek, sütemények, játékszerek, mind megannyi opiumszelenczével lettek bűvölve, s egész egykedvűleg a harminczadba vándoroltattak. Egy a fehér embereket gyógyítani akaró kínai, egész csomag még addig itt nem ismert gyógygyökereket importált, ezen szokatlan emberbaráti önfeláldozás gyanút gerjesztett, vizsgálni kezdék az új gyógyszer-tani arkanumokat, s csak a legelősebb kémzszer után tudták az egészen opium oldattal sűrűlt rostokban a vegyszerű csempészetet fölfedezni. Egy építészeti műkedvelő, henger alakú gránit darabokat hozott Chinából, állítván, hogy ő a keresztény építési vállalkozással versenyezni akar, s olcsóbban épít Hong-Kongban egy san-franciscói házat, mint azt bárki más teheti; ekkor még e téren kínai ipar nem tapasztaltatván, ezen lelkesült vállalkozást igazolni törekvő corpus delictit kalapácsütési boncoltat alá vették, az eredmény egy minden mineralogot csodálatra ragadó belrészi opium képződmény volt, mi az egész vállalat dugába dőlött eredményre.

Az egész hajóteher mintegy 1200 chinaiból állott, mindannyi nyomoru elasztott vézna, alak. Természeti ékességökben, sarkot verő czipfál, a rút nem kivonulva a hajóból, a szép nemre került a sor a vízi fogságot a szárazval felcsérlni. Ezen szerencsétlen eladók mintegy 250 volt a hajó fedelzetén, s ezeknek kiszállása megható látvány volt. Az eljárás ép olyan, mint midőn juhokat vagy teheneket szállítanak partra, a hajó minden zugában emberek voltak, kik őket kifelé hajtották. E csoportokban tizenöt- vagy huszával léptek a partra, hol a rendőrök és kínai tulajdonosok az eres egy oldalalá tereltek az embernél, szigorú ügyelet alatt. Ott állottak a boldogtalanoknak hiúz szemű tulajdonosai, ép oly ébren figyelverő-jök, mint csak délen ügyelhetek a rabzsolga csapatra. Ha valamely helybeli kínai agg nő résztvevőleg közeledett feljök, ezt az örök durván megragadva tovaszállították; ha az újonnan érkezettek valamelyike a tömeget el akará hagyni, mint valami állatot riaszták vissza, vagy nyakaszirten fogva lökték a többiek közé. E szánalom méltó teremtmények nagyobb része 12-13 éves zsenge fiatal leány, a legidősebb alig 19 éves.

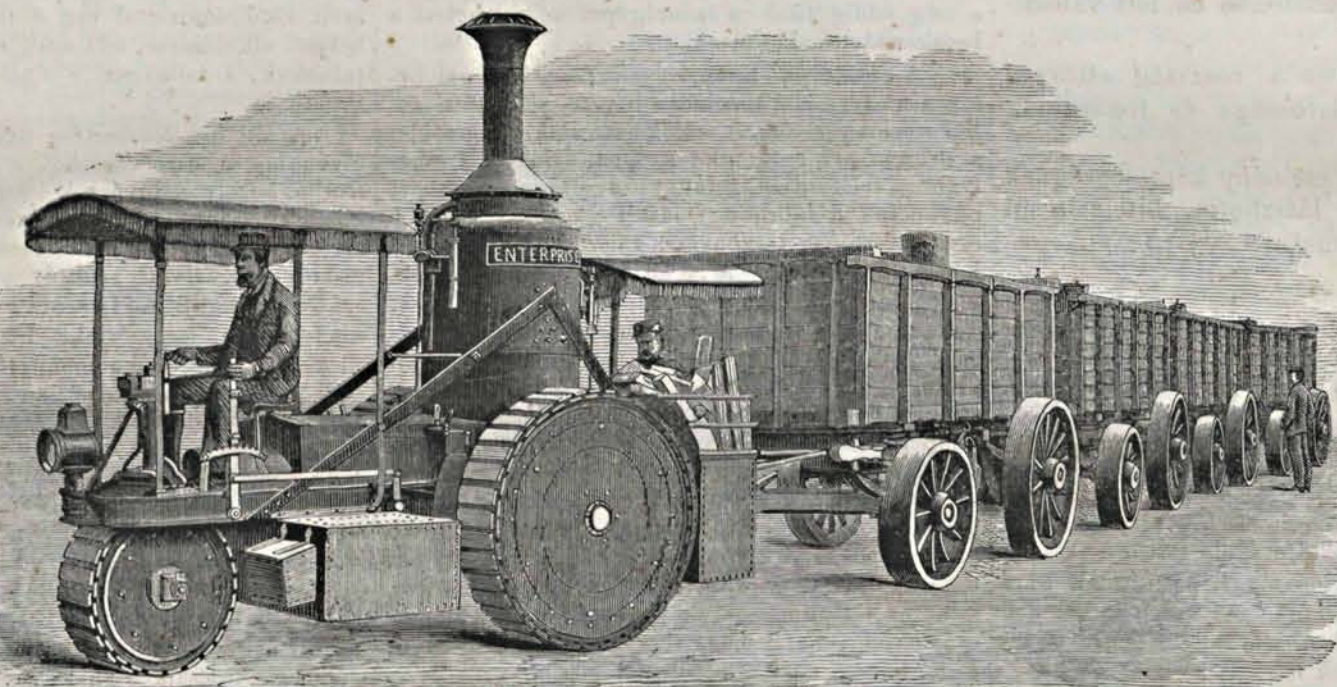
Az érintett megállapodási hely közelében hivatal-szoba van, hol egy női vámhivatalnok foglalatossága, ezen opium csempészetre alig gondoló leányzókat tetőtől talpig átkutatni; hatósával mennek be egyszerre, az ajtó elzáratik, az ablak-szaluk lezavarznak, s így csoportonként megy a fűrészesi műtét végbe, de ritka dolog, hogy e szerencsétleneknél opiumot találjanak.

A kínai női bevitelle egész rendszeres üzlet-ségé fejlődött ki Kaliforniában, s a részvényekre alapított társulatoknak gazdag osztalékot nyújt. Hét vagy nyolcz jármű áll készen, hogy őket a kínai város negyedbe szállítsa; a beszállás és kikötés a rendőrség védelme alatt történik; ily alkalommal a menyieket által lakott részben egész ingerültség fokozott érdeklőség tapasztalható; asszonyok férfiak hangos megjegyzéseket tesznek, a szokatlan hangnagyságot nyelv őszhangtalan nyekegése csaknem elbódítja érzékeiket. Ily szívtelen emberfal között vonul át az áldozatra szánt ártatlan sereg, míg a törvény emberei hivatalos segédkezet nyújtanak e szemtelenség kereskedőknek. Az első megállapodási hely a Dupont-utcai kínai színház tágas udvara, hova könyörtelenül zsúfoltatnak be egyelőre, hogy másnap szortirozva és megbecsülve tovaszállítsanak.

Egy új gőzgép.

Ugy látszik, hogy korunk csakugyan írtó hadat izent mindenféle akadálytalan, mely a közlekedés terén utjában föltartóztatnák. Maholnap nem lesz többé sem rozsz ut, sem távolság, sem idő, mely a gyors és biztos közlekedést vagy a folytonos arányban emelkedő teherszállítást, legalább a föld lakott és civilizált részein, gátolni képes volna. Ujabb időben ismét egy oly gőzgépművet találtak föl, — persze hogy megint csak az angolok, — a melyhez vasut nem szükséges, mert réten, szántóföldön, sőt mély homokban is önmagától mozog, s tetemes terheket is képes tova szállítani. A jelen kor e fontos találmányának, Thompson ugnevezett „uti gőzgép”-nek rajzát mutatjuk itt be. Ez egyszerű és minden tekintetben szerfölött gyakorlati szállító eszköz a próbát minden vározkodást föltűnő eredménnyel már ki is állotta s ezáltal a közönséges uti és utcai gőzkocsik készítésének nehéz feladata meg volna oldva. Pedig e fontos találmányon már igen sok okos ember törte a fejét, a nélkül hogy elfogadható eredményre juthattak volna.

Képünkön az uti gőz egy közszénnel megrakott kocsihoz van vontatva, mely feltűntetve, a mely célra Angliában már majd mindenütt használatba vették. Az erős és vastag kauscsok gyűrűkkel körülvett s azokon kívül még egymásra hajtogatott acél sínekkel is hatalmasan fölfegyverzett nagy kerekeken lehet észrevenni e lokomotív sajátosságát. A kauscsok e célszerű alkalmazása foly-

Uti gőz.

tán minden zökkenést, a mi pedig a gőzművelők járását közönséges utakon szerfölött nehezítene s akadályozná, teljesen ki lehet kerülni s ezáltal a mozgás is csöndes és könnyűvé válik. E kerekek működésük után itélve, az elefant lábához hasonlították, melyek szintén vastag rugalmas réteggel vannak bevonva és ez által a roppant nagy állat gyors járása lehetővé van téve.

A közönséges utakon járó új gőzűs tehervonatával óráként körülbelül két mérföldet hagy hátra, s még meglehetősen emelkedéseken is elég gyorsan halad fölfelé. Különös fontosságú pedig ez új találmányt az a körülmény tette, hogy annak segítségével a gőzerőzt szántó s egyéb a földművelésre szükséges gépek mozgására a lehető legegyszerűbben lehet alkalmazni, míg eddigelé az ilyen munkáknál sodrony-kötélre volt szükség, mely a szántóföld szélén föllállított gőzgép által ide s tova vonatott, és ezáltal tétetett lehetővé az ekék mozgása. Azonban a földművelésnek ez a módja oly sok bajjal és költséggel járt, hogy csak is nagyobb földbirtokoknál alkalmazhatták azt némi előny-nyel. Most már e bajon az új uti gőzűs által teljesen segítve van, és e hasznos találmányt úgy is mint földművelő gépszerkezet, úgy is mint igen célszerű szállító eszköz bizonyára hatalmas elterjedésnek fog örvendeni rövid idő alatt.

Egyveleg.

— (Népszámlálás.) Debreczenben a rectifikált népszámlálás szerint az összes népesség 46,565, ebből férfi 23,274, nő 22,837. A józai, sámsoni

kertekben és Martinkán lakók, kik többnyire debreczeni születésűek és illetőségűek, s adózás tekintetében is oda tartoznak, nincsenek beszámítva, valamint a rendes katonaság sem, melynek létszáma pedig 20 év óta 1500—2000 közt váltakozott; — ezekkel a népesség száma jóval többre ütné 50 ezernél. Csak olvasni tud, de írni nem 356 férfi, 710 nő; írni, olvasni tud 15,728 férfi, 14,305 nő; sem írni, sem olvasni nem tud 7190 férfi, 7822 nő. Ez utóbbi összegben foglaltatik 1—6 éves fi- és nőgyermek szám (7207 is), mit levonva, lesz az írni és olvasni nem tudó felnőttek száma összesen: 7805.

— Sárospatak város (Nagy- és Kis-Patak) népességének főösszege: 6359. Nem szerint: férfi: 3448, nő: 2911. Vallásra nézve: Róm. kath: 1816; görög kath.: 856; keleti görög: 2; ágostai: 70; helvét: 2829; unitárius: 1; zsidó: 785. — Műveltségi állapot szerint: írni olvasni tud: férfi: 1917, nő: 717, összesen: 2634; csak olvasni tud: férfi: 133, nő: 333, összesen: 466; nem tud sem írni, sem olvasni: 1398; nő: 1861, összesen: 3259.

— (Elejtett vadak.) Magyarország vadaskertjeiben és erdeiben egy év alatt, 1869. febr. 1-től 1870. január 31-ig összesen 100,800 darab vadat ejtettek el. A „Vadász és Versenylap”-ban a következő érdekes részletek találjuk. Elejtett szarvas 190, suta 96, szarvasborjú 64; lapátos dámvad 80, téhen 46, borjú 17; őzbak 703, őz 64 és borjú 128, vadkan 72, emse és süldő 64; mezeinyul 27,282, siketfajd 39, nyírfajd 26, császármadár 715, fácán 9339, fogoly 13,612, fűrj 4624, vadécske 1564, erdei szalonka 1846, vízi szalonka 440, medve 34, farkas 85, róka 1169, evet 915, nyest 185, menyét 1475, górény 501, borz 396, kőbor kutya és macska 5982, sólyom, héja, ölyv 6906, sas 263, bagoly 184, varjú, szarkák 26,338, — Ezenkívül 6 vadmacska.

— (Hogy hívják a legnagyobb drámaíró?) A „Morning Chronicle” szerint régi kéziratban Shakespeare neve következő variációkban találtak: Chaksper, Shaxpur, Shaxper, Shaksper, Shakesperr, Shagsper, Saxpere, Shaxpere, Shaxpeare, Shaxpere, Shaxpere, Shaxpersere, Shaksper, Shakspeare, Schackspeare, Shackspeare, Shakespire, Shakspeyr, Shaksper, Shakespier, Shakspeare, Shakespire, Shakespire, Shakespear, Shakespear, Shakespeare. Összesen huszonhétféleképp. Legtöbben az utóbbi néven írják, de ujabban némelyek a Shakspeare-t állítják valódnak, s nálunk is a Kisfaludy-társaság ezt fogadta el.

— (Bécsi udvari rendelet 1624-ből.) A királyi ebédre több jeles családbeli fiatal tiszt levén szokás szerint meghíva, ezek mihez tartásukáért következő rendelet jelent meg: „1-ször. Csinosan kell öltözve lenni kabát s csizmában, s nem szabad ittass állapotban a terembe lépni. 2-or. Az asztalnál nem szabad a széken hintálózni, vagy a lábakat egész hosszabban kinyújtani. 3-or. Nem szabad folyvást inni, mert kik azt teszik, hamar leereszgednek. 4-or. A csontot nem szabad asztal alá vetni, ujjakat lenyalni, tányérba köpni, vagy asztalkendőt zsebkendőként használni. 5-or. Nem szabad oly állatmódra inni, hogy valaki ne tudjon egyenesen járni és asztal alá esek stb. — Ha legelőse család-beli tisztnek is ily kimerítő illetményt volt akkor szükségük, milyennek lehettek a viszonyok az alsóbb osztályokban.

— (Feledékeny postamester.) A washingtoni postán közelébb érkezett meg egy csomag, melyet még 1849-ik augusztus 7-én adtak föl Bécsben. Valamelyik buzgó postamester 21 esztendőig tartogatta magánál feledékenységből.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 20-ik számához 1870. máj. 15.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— (Új röpirat.) Megjelent: „A felekezeti iskoláztatás veszélyei, és közköztudatos törvényünk hiányai, nevelésügyi, társadalmi és politikai szempontból.” Irta Bánhegyi István. Pest. Aigner Lajos. Ára 1 forint. A tanügyi reform kérdése, a melyről váltig azt beszéljük, hogy legfontosabb ügyünk most, de nem igen mutatjuk meg, hogy annak is érzékenk, hozta létre a fentebbi röpiratot. Szerző álláspontját a kérdéssel szemben eléggé jellemzi az, hogy a kormány törvényjavaslatát nem tartja eléggé szabadelvűnek, mint a mely nemcsak megengedi, sőt rendeli, hogy a közös iskolába járó gyermekek saját felekezeti lelkészei által oktattassanak a vallásra. A közönségi iskolák helyett u. n. nemzeti iskolákat óhajt, a melyekben minden tantárgy, még a vallás is, ugyanazon közös tanító által, általános emberi szempont szerint tanítassék. A felekezeti vallás-tanítás gyarlóságairól, (a melyek meglehetősen tudva vannak, de nem gondolunk vele), sok helyeset mond el, bár néha túl is a célzon, mikor azt állítja, hogy a felekezeti iskola nem képes még jellemet sem nevelni. Szerző tudhatná, hogy a jellemeket tulajdonképp az élet neveli mindig, s e részben még az egyetem se tesz felette sokat. Általában kissé röviden, felületesen, s mintegy futva bántik el komoly kérdésekkel; többet állít mint bizonyítani tud; egész művét érzik a német idealizmus egyoldalúsága: de másfelől a könyv sok helyeset tartalmaz, a nevelés ügyé iránti érdeklődésről, s az a föltűti komoly gondolkodásról tanuskodik, s olyan kérdést vitat, a melyet vajha minél szélesebb körben vitatnánk! E szempontból ajánljuk a munkát olvasóink figyelmébe.

— (A „Corvina” könyvtáráról társulat) ujabban négy füzetet adott ki. Ki kell emelnünk ezek közül: a „Nemzeti színházi képesárnyék”-ot Szilgietitől. Elhunyt jeles színészeknek élet- és jellemrajzát adja, zamatos szép magyar nyelvvél, gondos kidolgozással és oly adatokkal, melyek a magyar színház történetének maradvány becsű részét képezik. A 128 lapra terjedő füzet ára 50 kr. — „Sárréti dalkönyvecske”, eredeti népdalokból össze-gyűjté Kunsági, 48 lap, ára 10 kr. — „Hernád doktor patikája, jó tanácsok bajokban, betegségekben s ovakodási szabályok, a nép számára”, 42 lap, ára 10 kr. — A „Köszhasznú ismeretek” című füzet tartalma néhány rövid czik az ipar és gazdaság köréből; 63 lap, ára 12 kr.

— (A „Természettudományi Közlöny”-ből) megjelent a 14-dik füzet. Négy nagyobb czikk van benne: Balogh Kálmántól „A talaj és éghajlat befolyása az ember művelődésére”; Szontagh Miklóstól „Az erjedés és a gombaélet”; D. R.-tól „A délemerikai fékely-bolha” ábrákkal; Wallandt Henrik-től „A suezai csatorna”, térképpel. Ezeket kívül számos apróbb közlemény, társulati ügyek, stb.

— (Az Erdélyi Múzeum-egylet évkönyvéből.) — melyeket, mint tudva van, Brassai Sámuel szerkeszt — újabb füzet, az V-ik kötet 2-ik füzetét jelent meg. E füzetnek tudományos szempontból felette becses tartalmát Szabó Károly bibliographiai közleményeinek folytatása, Erdély rüpiének lajstroma Kirschberg Oskártól (Catalogus Coleptororum Transylvaniae), Herman Otto állattani közleményei s Bielz Ede Albertenak, a t. tud. szobeni egyet titkárnak adatai Kolozsvár csiga-fau-nájához alkotják. A füzetnek, mely utolsó négy lapján Herman s Bielz czikkeit kivonatban németül is adja, bolti ára 50 kr.

— (Ráth Mór kiadásaiban) megjelentek e ki-vállobban honvédeinket érdeklő újabb könyvek: 1. Harczterei szolgálat a magyar királyi honvédség számára. Ára 90 kr. — 2. Oktatási szabályzat a m. k. honvéd-gyalogság részére. Harmadik füzet: Lőutasítás, Hivatalos kiadás. Ára 40 kr. — 3. A m. k. honvédség törzs- és főtisztjeinek, hadbíráinak, orvosainak és hadbiztosainak rangfokozati táblázata 1870. évi márcz. végéig. Ára 1 frt.

— (A Kápolnai P. István) által kitűnő szak-képzettséggel szerkesztett „Katonai Közlöny” — melynek megjelenése ideiglenesen, kiadói nehézségek miatt félbeszakítottot, — f. évi június hó 1-jétől fogva ismét megjelen.

— (Történelmi festmények.) A közoktatási miniszter által hirdetett történelmi festmény-pályá-

zatra nyolcz vázlat érkezett be, a melyek a muzeum képtárában vannak kiállítva. Ezek a következők: Madarász Viktortól: „Bethlen Gábor tudósai körében”; Benczur Gyulától: „István király megke-rezteselése”; Székely Bertalántól: „A halálos beteg Tökölly István a Heister által ostromolt Arvavár-ból megmenteti 13 éves fiát: Imrét, Vay és Ber-csenyiáltal.” és „V.-dik László király és nagybátyja: Cillej Ulrik”; Than Mórtól: „Kun László a march-földi csata után az elesett Ottokár fiát a többi fo-golyal együtt átadja Habsburgi Rudolfnak”; Örlaitól: „Szent István keresztelése”; Löschinger Zsigmondtól: „Szent István fogadalmá lovagá-lításakor”; Dosa Gézdától: „Bethlen Gábor tudósai körében”; Egyik képét nemcsak vázlatban, hanem fest-vényben is kiállítá. Mától fogva a vázlatok 40 na-pig lesznek kiállítva a muzeumban, hogy a közö-nség és sajtó kifejezhesse fölűttük véleményét. A jury csak aztán itéli oda a legjobbnak a „száz ara-nyat” s a következők kettőnek 50—50 aranyat, egy-szermind kijelölve azokat, melyeket a nagyban le-ondó kivitelle érdemesnek talál.

— (Zrinyi szobra.) Zalamegye közönsége e hó 2-án tartott bizottsági ülésében elhatározta, hogy Lszó Miklós szobrát, ki Zalamegye hajdani főispánjának a költő Zrinyinek gypszoöntvényét beküldte, fölkeri, hogy a szép mellszobrot a megye számára karrarai márványból faragja ki.

Közüzetek, egyletek.

— (A magyar tud. akadémia) természetudo-mányi osztályának hétfői ülésében báró Med-nyánszky Dénes selmoezi bányagróf tartotta szék-foglalóját, A méz geológiai és technikai jelentősége Magyarországon” című értekezéssel. Ezután Szabó József osztálytitkár mutatta be a közoktatási miniszter levelét, melyben az akadémiát értesítvén, hogy a meteorológiai observatorium felállításá és vezetőjének kinevezése (1800 frt fizetéssel) elha-tározatott, fölívja egy alkalmas egyén javaslatba hozására.

— (A nemzeti múzeum számára) a kormány nagy becsű gyűjteményt vett. Ez a Lobkovitz-féle csehországi (birini) ásványgyűjtemény, mely 45,000 példányból áll. Vételára 30,000 forint.

Egyház és iskola.

— (A taneszközök) ma már nálunk is örven-detesen gyarapodnak; Ráth Mórált nemrég a Geissler-féle természetrajzi táblák jelentek meg, most meg a dr. Rasch-félek. Ez utóbbiak 15 ke-mény táblából állanak, csinos tokban (ára 6 frt 60 kr). Tízonték táblán állatok, 4-en növények, egyen ásványok ábrái vannak színezve. Ezeket dr. Rasch rajzolta, a négy inyi magyarázó szöveget pedig Gönczy Pál fordította magyarra. Figyelmzettjük a szülőket és tanárokat e raj-zokra, melyek annyira megkönnyítik a természet-rajz tanulását gyermekeik- és növendékeiknél.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— (Nevezetes hordó.) Lenner József budai polgár és kádármester Budavár ostroma alatt 1849-ben egy tizakos hordót készített, melyet szak-értők is mesterműnek tartanak. Két részre van osztva, úgyhogy kétféle bort lehet benne tartani; az egyik oldalán tiszszegletti, a másik oldalán göm-bölyű és igen szép vörösekkel van díszítve. Midőn Budavára bevételé után népnépet tartottak a budai városmajorban, a tulajdonos e hordót meg-töltött vörös és fehér borral és megvendégelte ezzel a népet. A tulajdonos e hordót most május 21-én Budavára ostromának 21-ik évfordulóján ismét meg fogja töltöni vörös és fehér borral s át fogja adni a nemzeti múzeumnak azon kérelemmel, hogy abor a budapesti katonai kórházakban fekvő kato-lyák közt kiosztassék, a hordónak pedig mint a kézműipar egyik remekének a múzeum kézműipar osztályában hely jelöltségek ki.

— (A földművelés, ipar és keresk. miniszte-rium) jelenti, hogy az általa kiadott s Mandis János által szerkesztett „az okoskerti dohány-ter-melés és kezelés kézikönyve” című munka Ráth Mór pesti könyvkereskedő- és kiadónál kapható.

Balesetek, elemi csapások.

— (Lángba borult mennyasszony.) Szeren-csétlen kimeneteli lakodalmot volt Meidlingben, Bécs mellett. Egy kárposzt meyegezőt tartott egy 18 éves virágzó hajadonnal. Lakoma után az ifjú házaspár, a nyoszolyóleány s az asszony 13 éves nővére sétálni mentek. A Meidling patak hídjára érkezvén, az ifjú nő férje karján egyszerre lángba borult. A férj s a két kísérő leány rögtön rávetet-tek magukat, hogy eloltsák a tüzet, de szerencsét-lenségre a segítség sietett nők ruhája is lángot fogott, s mire új segítség jöhetett, már csak a hamuvá lett ruhadarabok láthatóak a nyoszolyó-leányról s az ifjú asszonyról leszakítani. Mind a négy kiránduló még ugyanaz este Bécsbe vitetett. Mondják, hogy az asszony és nyoszolyóleány még utközben meghaltak. A tűz egy eldobott szivar-darabkából eredt.

— (A Thonet testvérek butorgyára) Korit-schauban (Morvaországban) Bécsbe érkezett távir-at szorint mult szombatn leégett. Az első magyar általános biztosító társaság, melynél a gyár bizto-sítva volt, már el is küldé ügynökét a helyszínére a kár megbecsölése végett. A Thonet testvérek ná-lunk is igyekeztek meghonosítani magukat, s a vigardánál ép most építik Pestnek egyik legszebb házát.

Mi újság?

— (Adakozás a honvédek részére Debreczen-ben.) A sérült honvédek segélyezésére gyűlt ösz-szeget Debreczen város 4000 forintra kipótolta, melyben azon 1232 ft. 16 kr. és két császári arany is befoglaltatik, melyet a „Debreczen” szerkesz-tőség gyűjtött; azonban kikötötték, hogy a szer-kesztőség által gyűjtött összeg — az adakozók akaratához képest — egyenesen a menházra lesz fordítandó. — A nevezett 4000 frt takarékpénz-tárban fog kamatozni, míg a fent írott célra for-díthatatik. A debreczenvárosi hatóság azonkívül saját maga segélyezi ezután is, mint évek óta tette, sérült honvédek.

— (A körnendi honvéd-tisztikar) azon hir-folytán, hogy a Buda ostrománál elesett honvédek emlékének javára rendezett előadás csak négy kraj-czár jövedelmezett, gyűjtést rendezett, mely a nevezett célra 109 frt 50 krt eredményezett.

— (A budai vár bevételénél) elesett honvédek emlékére e hó 21-én gyászistenmisztet fognak tartani a krisztinavárosi templomban, azután ko-szorúkkal kivonulnak az elesettek sírkertjébe. E kegyeletes megemlékezésnek minden évben nagy közönsége van.

— (A 32 színtársaság.) mely jelenleg Ma-gyarország területén létezik, közös megegyezés folytán f. hó 21-én mint Budavára bevételének évfordulóján a vár ostrománál elesett honvédek emlékének javára előadást rendez, mindegyik a maga állomásán.

— (A hatvani-utca.) mely 1848-ban Landerer és Heckenast nyomdájá által vált híressé, ismét visszanyerte akkori nevét — valószínűleg azonban csak ideiglenesen. — A postaépületen ugyanis a gyakori tavaszi eső lomosta a meszelést a falról, s most előtűnt a régi felírás: „Szabad-sajtó utca.” Az elhaladók közül sokan megállanak az utca-sarkon, megnézik a régi emléket, elgondolkoznak azon, mily kár lesz azt újra bemészolni.

— (A belga királyné.) testvére József főhg kíséretében máj. 10-én Budára érkezett, s a Teleki házban szállt meg. Rövid pihenés után meglátogatta a várban levő családi sírboltot, hol szülei nyugsza-nak. Megnézte továbbá a kir. kertet, melyet annyi év óta nem látott. Jelen volt a löverseny, s azu-tán ismét visszatért Alcsutra.

— (A pesti tavaszi löverseny) második napja, máj. 10-én, ismét nagy közönséget csalt ki a gyepre. Jelen volt József főherczeggel a belga királyné is, a ki a neki bemutatott urhölgyekkel folyvást magyarul beszélt, a mig körülötte a főúri páho-lyokban ugyancsak hangzott a német szó. — A ver-seny eredménye: A Károlyi István tétverseny (3520 frt) a „Number Nipp” nyerte meg. Második volt (1000 frt) gr. Székényi Kálmán „Pride of Erin”-je. Az asszony-ságok díjára 390 arany s bronz lovas szobor hárman álltak ki. Gr. Szapáry Iván sokáig elől járt a gr. Wenckheim Rudolf „Chief”-jén, de

aztán hg. Eszterházy Lajos tört elő a b. Wenckheim Csizderi Béla, „First Lord“-ján s olnyerte a díjat. — Az 500 frtos Eszterházy díjra nyolcz ló futott, s első lett a gr. Nádasdy Ferencz „Count Zdenko“-ja; második a gr. Széchenyi Kálmán „Déliab“-ja nyerve a tétösszeg harmadát. — A hasafi díjra (200 arany) négy ló futott. A gr. Szapáry Ivan „Verbéná“-ja vezetett, azonban csak másodiknak ért be, mert a díjat két lóhosszal az Aczél Péter „All my Eye“-a nyerte meg. — Az állvány-díjra (ezer ft.) 5 ló futott s erős verseny volt. Vezetett a Blaskovits Ernő „Polgár“-ja; de csak második lett: a győztes elsőseget gr. Széchenyi Kálmán „Workman“-je félfejjel küzdte ki. — Az idő kedvezett. Baleset nem történt.

*(Színházi hírek.) Molnár Györgyöt, Ujházy Edét a nemzeti színház tagjaiul szerződtették. — Mint a „P. N.“ írja a nemz. színházi igazgatóság Némethy Irma és Toperczer Ilka kisasszonyokat „másodrangu jelleggel“ szerződtette, s az első rang betöltésére nézve rajta van, hogy Bulovszkyne asszonyt megnyerje a drámának, az operára nézve pedig Benza Ida kisasszonnyal és Voggonhuber Vilma asszonnyal van alkudozásban. — A Baththyány-gyásznapján a nemzeti színpadon Göthe „Egmont“-ját akarják előadni; a németalföldi vértanu és Baththyány Lajos sorsa közt nagy hasonlóság van, s így e mű találó alkalmi darabot képezhet.

*(A szegedi rablótörténetek) azt a szomorú eredményt már elérték, hogy általános érdeklődés tárgyai, de odáig még nem jutottak, hogy világos, és hiteles leírásokban álljanak a közönség előtt, felvilágosítsák a multra, tanulságul a jövőre nézve. Szóval, még hiányzik az, hogy a szegedi rablótörténeteknek irodalma legyen. De lesz az is. Mint a „Hon“-ja, egészen komoly irányu és jelentékeny irodalmi vállalat fog e tárgyról megjelenni; az Athenaeum adja ki, képekkel és rajzokkal, kiváló és nevezetes erők közreműködése mellett. Lesznek benne fejtető és tájékoztató cikkek igazsággyűről, fenytűgyűről, börtönügyről, társadalmi viszonyokról, bünsőök javításáról stb. — Lesz benne egykötő oly bűnső, mely a szegediekkel nincs összekötöttségben, — de a legjelentékenyebb és a terjedelmesebb részt a szegedi vár fogja szolgáltatni. Ezekre nézve a mű nem hoz mendemondákat, hanem teljes hitelességi közleményeket. Általában úgy van tervezve, hogy érdekesség mellett valódi belbecsűl is bírjon.

*(Egy bécsi miniszter.) Bécsben az új minisztérium körében nagy a zavar s gr. Potocki lemondani készül. Oka e zavar az, hogy miután 6 Felsője értesült a honvédelmi miniszterre kinevezett b. Widmann katonakorában történt botrányos dolgairól, hivatá Beust és Potocki grófokat s szemrehányást tett nekik ez ajánlásért. Ezek azt mondták, hogy nem tudták a báró előéletéből semmi rosszat s gr. Taaffe volt miniszter ajánlatára hívták a kormányba. Hír szerint Widmann ezekről értesülve, már maga lemondott. Botránya ez volt: 1857-ben mint uhánus-főhadnagy Grätzban állomásozott, s vendéglőben, czukrárszában nem igen fizetgetett. Mayer czukrász e miatt (s mivel rossz szemmel is nézte udvarlását egy czukrász-leánynak) megtilta, hogy ne adjanak neki mitem hitelre. E miatt szóváltások, tetelgességek történtek, sőt a főhadnagy kardjával is úgy megsebesítette a czukrászt, hogy az annak következtében rövid idő múlva meghalt. A bárónak el kellett hagynia ezredét és Grätzot, s az övegye bepörle. Tíz évi pörlekedés után kapott is ötezer frt. kárpótlást. Ez eset miatt folyamodványait, midőn mint főhadnagy kapitánynya kinevezését kérte, elutasították. — Ujabb időben Widmann munkás tagja volt az osztrák képviselőháznak.

*(A pesti vasúti és gőzhajózási klub) hétfőn este kedélyes majális tartott a Margitszigeten. Körülbelül 700 vendég jelent meg.

*(Erdő és vasút.) A „Drau“-ig meglepő hírt hoz. Eszéken ugyanis vasúti indóházat építenek. A várkomendans egy darabig nézi a munkát,

aztán egyszerre csak eltűnt, mert az indóház falait nagyon is szilárdan építették, s megtörténhetnének, hogy az ellenség ott posztot venne, és az erődöt fenyegetné.

*(Adoma Deák Ferenczről.) Egy helybeli napilap kedden a következő tréfás történetet közli: Deák Ferencz a tavaszi idők beálltával ismét rendes vendége a városi kaszinóknak. Legújabbban azonban az állatkert helyiségét látogatja s különösen egy új vendég, egy bizonyos medve nyerte meg hajlamát. Deák Ferencz fölsemlelve szokta fölkeresni a medve-ketreczet, esernyője végére szur egy darabot s úgy nyújtja be pártfogoltjának. Legújabbban ismét egy nagy darab zsemlét tűzött az esernyő végére, hanem a maczkó ez uttal nagyon udvariatlanul viselte magát, mert nemcsak a zsemlét, de az egész esernyőt bekapta a ketreczbe s darabokra szakgató. Az „örög ur“ jóízűt nevetve mondá: „Ej, ej, hát a medvevilág is tud halatlan lenni!“ És esernyőitől távozott. Eddig szót a történet. Hanem a „P. Napló“ még azt is hozzá teszi, hogy midőn Deáknak egy barátja körben a történetet felolvasták, tréfás humorral így szólott: „A dolog egészen igaz, magam láttam. Csak az a kis különbség van benne, hogy nem annyira velem történt mint egy öreg asszonysággal. Aztán nem is medve volt, hanem majom. Aztán nem is az esernyőt kapta el, hanem az asszonyság kalapját. Az asszonyság nagyon sajnálta a kalapot, de hogy valamit szót volna, azt nem hallottam. Egyéb részleteiben az egész történet való.“

*(Haldózások.) Vitorisz László kir. tanácsos és Trencsénmegye egykori főispánja Pozsonyban 68 éves korában meghalt. — Dank Agap atya, ki mintegy 22 éven át főnöke volt a pesti ferencziek zárdájának, az a derék szerzetes, a ki elég bátorssággal birt a vértanu halált szenvedett gr. Baththyány Lajos tetemeit az akkori vésteltjes időkben a zárda sírboltjába befogadni. — Rómában meghalt. — Dragus Károly színesz, s egyike az ismertebb vidéki színigazgatóknak, Esztergomban máj. 11-én sorvasztó lázbán meghalt. — Lyka Szilárd általános ismert postai háztulajdonos, közelébb halt meg 70 éves korában. A meghalt mind a 15 házának lakói megjelentek háziuruk temetésén.

— A Gräunstein család ez utóbbi héten súlyos csapások érték. Alig halt meg a család feje, néhány napra rá ennek veje, Fialka tábornoki orvos is meghalt, két kis árva hagyván maga után.

— (Náray Antal), Náray Iván (Benedek Aladár) édes atya máj. 11-én reggel meghalt az orvosi egyetem körödjében 76 éves korában. Az öreg ur klasszikailag művelt ember volt és a többi közt irt egy magyar regényt „Máré vára“ czim-mel, két kötetben, mely még 1830-ban jelent meg. Ő fordította le először kötött nyelven „Romeo és Juliát“ Shakespeare után, melyet 1842-ben a m. tud. akadémiára adott ki s mely ma nap is sok szép részekkel díszeszk. Irt több kisebb törvénytudományi dolgozatot, melyek nyomtatásban szintén megjelentek. Uradalmi ügyvéd volt az utolsó évekig, midőn már fia támogatása alatt élt, és ez idő alatt lefordította Boz Dickens „Nickleby Miklós“ czimű 3 kötetes magyar regényét, melynek megjelenése óhajtható volna.

— (Adakozás.) A „Vasárnapi Ujság“ szerkesztőségéhez beküldetett:

A Baththyány- emlékre Kecskemétről Kanyó Emilia gyűjtése 7 ft. — Az egyes adakozók nevei: Bencsik Sándor özevgye 2 ft, Marton László özv. 2 ft, Bódog Alajos özevgye 1 ft, Bencsik Pál 1 ft, Kanyó Emilia 1 ft.

Nemzeti színház.

Vénák, máj. 6. „Drahomira.“ Szomorújáték 5 felv. Irt Weilen; ford. Paulai. — (Némethy Irma k. a. föllepteül.) Szombat, máj. 7. „Don Carlos.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Verdi.

Vasárnap, máj. 8. „Két pisztoly.“ Eredeti népszimű 3 felv. Irt Szigligeti. Hétfő, máj. 9. „A szép marquisin.“ Dráma 4 felv. Irt Kóvér Lajos. Kedő, máj. 10. „Don Carlos.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerz. Verdi. Szerda, máj. 11. „A makrancos hölgy.“ Vigjáték 5 felv. Irt Shakespeare; ford. Lévi József. Csütörtök, máj. 12. „A portici néma.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Auber.

Szerkesztői mondanivaló.

— Domony. K. P. Az atyai érzés és bánat igen nemcsa könnyen is találhat érzékeny hangokat; de a ki érez, az még nem költő is mindig, s önnék verséből épen a költői tehetség hiánya tűnik ki. Ily tárgyú elegiákat, sokkal jobbakat mutat föl mind a hazai, mind a világirodalom.

— Borsod. Több ref. tanító. Mi az ily kiváló helyi érdekű ügy elől sem akarjuk elzárni hasábjainkat s az eszmecserének szívesen nyitunk annyi tért, mennyit lapjaink terjedelme, más tárgyak háttérbe szorítása nélkül enged. Önnék nyilatkozatát is közölök, ha a P. U. sokkép igénybe vett teréhez alkalmazva, legfőbb harmadrésnyi terjedeleme szorítanak azt, mint most.

— Pest. Z. K. A. „Tavaszzal“ czimű költeményben némi haladást látunk. A mutatónyúlul küldött másik kettő még jobban tetszik; s ha megírja ön ama gyermekkönyv czimét s megjelenése idejéig, akkoriban talán közelíthetnek egyike vagy másikat, ismertetésül. Mi az ajánlatot illeti, lapunk keretébe beillő ismeretterjesztő cikkeket, ha jól vannak írva, szívesen vesszük s elfogadás esetében öbajtását teljesíteni fogjuk.

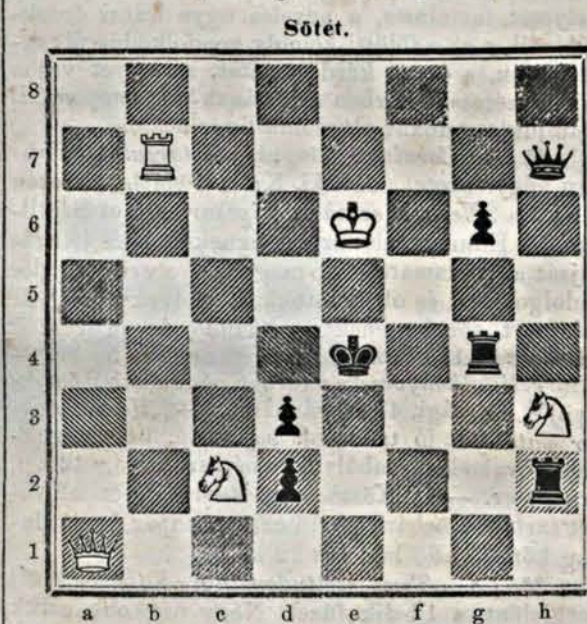
— Maros-Vasárhely. L. A. Azt hisszük, a beküldött nyilatkozatnak inkább az erdélyi politikai lapokban volna helye, minthán az leginkább csak ott ismert viszonyokra és személyekre vonatkozik.

— Kolozsvár. L. B. A kolozsvári hídkapu rajzát lapunknak épen jelen évi folyamában (3. sz.) közöltük már

SAKKJÁTÉK.

546-ik sz. f. — Gold Samutól

(Kövágó Eörsön.)

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 541-ik számú sakk-tréfa megfejtése. (Lloyd Samutól.)

Az a 7-en álló világos gyalog kiütötte a b8-on álló sötét Futárt; e húzást Világos visszavesszi, s a 8-ról világos Futárral, mattot ad.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fulóp József. — Narasztiban: Gr. Pestetich Benno. — Miskolcon: Czenthé József. — A pesti sakk-kör.

Nyílt tér.*)

— Lapunk mai száma hirdetési rovatában Fischer M. L. 1839-ki Rothschild sorsjegyek hirdetése van közölve, mely a t. cz. közönség figyelmébe ajánlatik.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtótörvény irányában vállal felelősséget a Szerk.

TARTALOM.

Ghyezy Ignác (arckép). — Kikeletkor. — Sirja mellett. — A XVI. századi magyar nyomdászatról s különösen Helai Gáspár kolozsvári nyomdájáról. (Vége.) — Hertelendi tábornok nótája. — Egy francia utazó déli Magyarországról (képpel). — A dunai monitor (képpel). — Mit tud a székely, ha rosza adja fejét? — Eredeti közlémények Kaliforniából (vége). — Egy új gézgép (képpel). — Egyveleg. — Tarhaz: Irodalom és művészet. — Közintezetek, egyetlek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Adakozás. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti napár.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. (L. magyar-utca 21. sz.)

HIRDETÉSEK.

1839-ki Rothschild sorsjegyek.

A létező sorsjegyek közt ezek a legrégebbek, s még csak hat huzásuk van hátra, mig az egész kölcsön fedezve lesz.

Azon szilárd meggyőződésnél fogva, hogy e sorsjegyek vég-határidejükig az árfolyamban két-háromszorosan emelkedni fognak, mi máris nagyban valósul; továbbá a nagy mérvű főnyeremények: 210,000 és 300,000 frt, végre az érdekes játék, arra kényszeritenek, hogy e sorsjegyeket részletekre adjam el. És pedig:

Egy egész 1839-ki sorsjegyet 32 havi részletfizetésre, 25 frtjával.

Egy ötöd

S egyuttal ezennel tudatom, hogy én minden részletfizetésre nálam vásárolt egész 1839-ki sorsjegyet, ha az a sorozat-huzáson, mely a számhuzás előtt mindig 3 hónappal történik, kihuzatnék, 1100 frton visszaváltani magamat kötelezem, és így

minden vevőnek darabonként 300 frt valóságos nyeremény van biztosítva, s miután a még hátralevő 6 huzáson minden sorsjegynek ki kell huzatnia, a kis részletekben lefizetett 800 frt helyett mindenesetre 1100 frtot kap.

Miután úgy intézkedtem, hogy kívánatra minden sorsjegy felmutatható, s a hátra levő részlet lefizetésével minden órában átvethető, ennél fogva azokból társasjátékot nem is rendeztem, hanem egyes sorsjegyeket adok, s a vevő nemcsak a nyeremény egy részére játszik, hanem az egészre jogszéri igényt tarthat. Egyszerre több részlet is lefizethető, s ez esetben évi 6% kamat adatik.

Utánvét is elfogadtatik.

Vidéki megbízásokhoz kérem az első részletet az 1 frt. 25 kr. bélyegdíjjal együtt mellékelni.

Azon kellemes öntudatban, hogy a mélyen tisztelt közönségnek ez alkalommal valami nagyszerű kamat-hajtót és érdekeset nyujtok, reményilem, hogy számos megrendelést fogok kapni, melyeket a mig készletem tart, pontosan teljesítendek.

FISCHER M. L.

váltóháza Pesten, a „Fortunához“ hatvani-utca 16-ik szám.

MOLL SEIDLITZ PORA

MOLL A. védjegye

A katulyák az itt látható és hivatalosan lefektetvegyek-kel vannak ellátva.

Központi szállítási rakhely a „gölyához“ czimzett gyógyszerár Bécsben.

ÓVÁS. Azt tapasztalván, miszerint a Seidlitz-porok oly használati utasítványokkal adatnak el, melyek saját utasítványaimmal szóról szóra azonosak és saját nevem aláírásával vannak hamisítva, s így kűlakra nézve gyártmányaimmal könnyen összetéveszthetők, — minél fogva azon észrevétellel öök mindenkit ezen hamisítványok megvételétől: hogy az általam készített Seidlitz-porok minden egyes katulyát, valamint az adagok papírjai hivatalosan lefektetvegyek-kel vannak ellátva.

Ára egy bepecsételt eredeti katulyának 1 ft. — Használati utasítás minden nyelven.

E porok, rendkívüli s a legkülönbözőbb esetekben bebizonyult gyógyhatással. — Ez az egyetlen faj, mely minden töltés előtt tagadatlanul az első helyet foglalja el; — mint azt sok ezer, a nagy császári birodalom minden részéből került s kezeinknél levő hálaíratok a legreálisabban tanúsítják, hogy e porok rögzített szorulásoknál, emésztéshány és gyomorhény; továbbá: gör-
csök, vese- és ideges bajokban, szívdobogásnál, idegesség okozta fűfajásnál, vertódulásnál, csúszos fogfájdalomnál, végül hysteriala, bukórra és buzamos hanyásra hajlammal stb. a legjobb sikerrel alkalmazhattak, s a legtartósabb gyógyhatást eredményezték. — Az ez értelemben igen is kiterjedt levelezés számos bizonyítványt tartalmaz oly betegek részéről, kik miután nálok minden gyakran allopathikus és hydropathikus gyógymód eredménytelenül kimerítették, ez egyszerű háziszerhez folyamodtak, és ebben rongál-
gésüségöknök helyreállítására oly soká eredménytelenül keresett gyógyszer meglett. — Ez elismerőiratok szerzői között a társadalomnak csaknem minden osztályai, u. m. munkások, tanítók, kereskedők, iparosok, művészek, mezei gazdák tanárok és hivatalnokok, sőt gyógyszerészek és orvosok, valamint mindkét nembeli oly egyének is képviselvek, kiknek ezeltől még a legérdekesebb gyógyforrá-
sok sem okoztak legkisebb könnyebbülést, és kiknek egészségök csupán csak a Seidlitz-poroknak rendes használata által állítottatott helyre.

A főraktár létezik:

PESTEN TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész urnál, király-utca 7-dik szám alatti.

a norvégiai Bergen városból való valódi Dorsch-májhalzsir olajis.

Ezen cözgek alatt szintén megrendelhető:

Ára egy nagyobb üvegnek 1 ft. 80 kr., egy kisebbnek 1 ft. 0. e.

Az üvegek el vannak látva védmárkával és kimerítő használati utasítással. — Ez az egyetlen faj, mely minden töltés előtt vegytanilag megvizsgáltatik és czinkupakkal elzárt üvegekben küldetik el. — Ezen legtisztább és leghatályosabb májhalzsir-faj a Dorsch-halnak legbecesebb egybe gyűjtése és kiválogatása által van megnyerve, és egyáltalában semmi vegytani kezelés alá nem vonatott, hanem a bepecsételt üvegekben levő folyadék egészen épen és azon állapotban van, miként az közvetlenül a természet által nyújtott. — E valódi Dorsch-májhalzsirrol Európának minden orvosi tekintélye által mint legjelesb gyógyszer a mell- és tüdőbajokban, scrophulus és rachitis, köszvény és csúsz, idült borkintés, szemgyulladás, ideg- és több más bajokban alkalmaztatik.

MOLL A., győgyserész Bécsben, zum „Storch“ Tuchlauben.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utca 4. sz. a.), megjelent és minden hiteles könyvkereskedésben kaphatók:

Tompa Mihály.

Virágregék.

Negyedik kiadás.

Színnyomatu czimmel.

8-rét 320 lap) fűzve 2 ft. 50 kr., vászonba kötve 3 ft. 60 kr., diszkiadásban 5 ft.

Csak alapos gyógyítás biztosít utabok ellen.

Titkos

betegségeket s tehetetlenséget, elgyengült férfierőt,

gyakori magömlések, sőt a végképeni tehetetlenséget katonai és polgári körökben sikerrel használt egyszerű módszerrel bámulatos gyorsan és alaposan (az ujonnan keletkezettek 48 óra alatt) gyógyítja Weiss J. gyák. orvos és szülész, az itteni cs. kir. garnizon főkorházban kiszolgált osztály-orvos, minden alkalmatossággal ugy a titoktartás, mint a gyógyezelokhoz jól beosztott rendelő-intézetében Pest, Sebestyén-tér 4-dik szám 1-ső emelet, (a „2 huszárhoz“ czimzett kávéház felett), naponkint reggel 7 órástól 10-ig és délután 1-4 óráig.

Férfiak és hölgyek részére külön bemenet és külön városzoba. Díjjal ellátott levelekre leggyorsabban válasz, és kívánatra gyógyszerrel is gondoskodik. 675 (12-13)

HETI-NAPTÁR.											
Hónap- és hetinap	Katholikus és protestans naptár		Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára		N a p		H o l d			
						hossza	kél nyug.	hossza	kél nyug.		
Május											
15 Vasár	B 4 Zsófia	B 4 Cantate	3 D 3 Timoth.	14 Kis husv.	f. p. ó. p. ó. p.	54 22	4 24 7 29	237 21	7 51	4 48	
16 Hétfő	Nepom. János	Nep. János	4 Pelagia	15 Rafael	55 19	4 23 7 31	252 19	9 9	5 26		
17 Kedő	Ubalád püsp.	Ubalád	5 Irene	16 Szem	56 17	4 21 7 32	266 57	10 20	6 11		
18 Szerda	Prudent. Libor	Libor, Ivó	6 Vizszenteles	17 Szeht	57 15	4 20 7 33	281 9	11 20	7 4		
19 Csüt.	Vernard. Libor	Memnyei	7 Ker. megal.	18 Lag B'o-	58 13	4 19 7 34	294 52	regg.	8 3		
20 Pént.	Bernardin püsp.	Bazília	8 János hit.	19 [mer	59 10	4 18 7 36	308 7	0 8	9 8		
21 Szom.	Hospitius	Válen	9 Izaiás	20 37 Sabb.	60 8	4 17 7 37	320 58	0 47	10 16		
Hold változásai. ☾ Holdtölte 15-én 7 óra 20 perczkor reggel.											

5 (6-6)

